

REI Z E
UNIVERSITY
VAN
LIBRARY
BENJAMIN VAN TUDELA

IN DE JAREN 1160—1173

DOOR

EUROPA, AZIE EN AFRIKA.

VERTAALD EN MET AANTEKENINGEN VOORZIEN

DOOR

S. **KEYZER.**

”

Leyden,
H. W. HAZENBERG & COMP.
1846.

ABRIJ
VRIJ
VRIJ

GEDRUKT BIJ H. A. DE BREUK.

M 19 D 199

VOORBERIGT.

Benjamin Bar Jona van Tudela, reisde in het jaar 1160 en in de volgende jaren, van Saragossa, door Catalonie, het zuiden van Frankrijk, Italie, Griekenland, den Archipel, Rhodus, Cyprus en Cilicie, naar Syrie, Palestina, de landen van het Kalifaat en Perzie. Van daar keerde hij langs de Indo-Arabische zee terug, bezocht de steden aan de kust van Jemen, Egypte en Sicilie, en stierf, zoo als men zegt, in het jaar 1173. Het doel van Benjamin's reis schijnt handelsbelang geweest te zijn; doch hij neemt

267631

AY 9 1899 Harrassowitz.

---

de gelegenheid te baat, om berigten nopens zijne Joodsche broeders in verre landen in te winnen. Daarom noemt hij de voornaamste personen en leeraars in elke stad, en wel twee honderd achtenveertig in de steden tusschen Barcelona en Bagdad; in de meer verwijderde landen noemt hij slechts vier.

*De geschiedenis en de aardrijkskunde stemmen volkomen overeen met Benjamin's verhaal, betreffende personen en steden, zoodat men de fabelen die het bevat, niet zijn persoon, maar zijn tijd moet toeschrijven. Zijn gezag wordt bevestigd door de menigvuldige aanhalingen van voortreffelijke geschiedschrijvers, als: Gibbon, Anderson, Robertson, Eichhorn, Sprengel. Evenwel werden er in de zeventiende en achttiende eeuw hevige aanvallen tegen hem ondernomen, hoe men hierin slaagde bewijzen de woorden van Gibbon (*Decline and Fall. Chap. LII*), gerigt tegen Baratier (1): » De tekst is vertaald in het Fransch*

---

(1) De titel van Baratier's uitgave luidt aldus: *Voyages de*

»door dat wonderlijke kind Baratier, die er een
»deel met onbekookte geleerdheid bijvoegde:» het is
te naauwernood der moeite waardig hier de vraag
te behandelen, of de jonge Baratier zijne ver-
taling vervaardigde zonder hulp van een meer
bevoegd geleerde, maar het is te bejammeren,
dat een kind door zijne leermeesters een zekere
afkeer wordt ingeboezemd tegen allen, die
een ander geloof belijden dan hij. Het blijkt
uit zijne aantekeningen, dat Katholijken en
Joden bij hem verdacht waren wegens hun geloof,
en het is niet moeijelijk te bewijzen, dat zijne
vermoedens in het algemeen uit zijne onkunde
voortspruiten (1).

Rabbi Benjamin fils de Jona de Tudele en Europe, en Asie et en Afrique, depuis l'Espagne jusqu'à la Chine. Où l'on trouve plusieurs choses remarquables, concernant l'Histoire et la Géographie, et particulièrement l'état des Juifs au douzième siècle. Traduits de l'Hebreu, et enrichis de notes et de Dissertations Historiques et Critiques sur ces voyages. Par J. P. Baratier, Etudiant en Theologie à Amsterdam, au dépans de la Compagnie. 1734. 2 vol. petit 8°.

(1) The itinerary of Rabbi Benjamin of Tudela, translated and edited by A. Asher, Vol. I. pag. 24. Deze uitgave ligt ten grondslag bij dit werkje.

De bestrijders van Benjamin zijn, Arias Montanus, l'Empereur, Baratier, Gerrans, Beugnot, Jost. Doch deze zijn allen door Rapoport, Zunz, Tafel en Lebrecht zegevierend bestreden, zoodat ieder, die de moeite nemen wil om hunnen strijd na te gaan, zich overtuigd gevoelt van de waarheid van Benjamin's narigten.

R E I Z E

VAN

R. BENJAMIN VAN TUDELA.

INLEIDING.

Dit boek is zamengesteld uit hetgeen iemand verhaalde, uit het land Navarre, wiens naam is R. Benjamin Bar Jona van Tudela. Hij reisde door vele en verre landen, zoo als uit deze zijne woorden blijkt: overal waar hij kwam schreef hij op, hetgeen hij zag en hoorde van geloofwaardige mannen, die als zoodanig in Spanje bekend waren. Aldus vermeldt hij sommige groote en voorname personen uit eenige plaatsen: dit verhaal bragt hij mede op zijne terugreis naar Kastilie in het jaar 933 (d. i. 1173). Bovengemelde R. Benjamin was een verstandig en vernuftig man, wiens woorden men bij naauwkeurig onderzoek bewaarheid heeft gevonden, want hij was een waarheidlievend mensch. Aldus luiden zijne woorden.

ABRILIO
2
YTERBULO
YRABUN

Ik vertrok uit Saragossa en zakte de Ebro af tot aan Tortossa, en van daar kwam ik in twee dagreizen in de oude stad Tarracona, die aan de kust gelegen is, en waar groote en schoone gebouwen zijn zoo als nergens in Spanje. Van daar begaf ik mij naar Barcelona, alwaar zich wijze, geleerde en aanzienlijke mannen bevinden, zoo als R. Schescheth, R. Schemalthiël en R. Schelomo Ben R. Abraham Ben Chisdai. Deze stad is klein doch schoon, aan de kust gelegen, en wordt door kooplieden met hunne koopwaren bezocht uit alle oorden, uit Griekenland, Pisa, Genua, Sicilie, Alexandrie in Egypte, Palestina en deszelfs omstreken.

Een dagreis verder ligt Gerona, waar eene kleine gemeente Joden is.

Drie dagreizen verder ligt Narbonne, van oudsher bekend om deszelfs geleerdheid, van waar zij zich over alle landen verspreidt. Aan het hoofd der voorname en wijze mannen aldaar staat R. Kalonymos; zoon van den voornamen R. Theodorus, die van David afstamt en daarvan een bijnaam ontleent: hij heeft landerijen van de bestuurders des lands in bezit, welke hem niemand met geweld ontnemen mag. Zoo ook R. Abraham, het hoofd der leerschool, R. Makir, R. Jehuda en meer andere geleerden. Het getal Joden in die stad bedraagt omtrent drie honderd.

Op een afstand van vier parasangen ligt Beziars,

waar veel geleerde Joden wonen, met R. Schelomo Chalaphtha en R. Joseph Bar R. Nethanël aan het hoofd.

De stad Har Ga'äs, Montpellier genoemd, (twee parasangen verder en twee parasangen van de zee gelegen) is zeer geschikt voor den koophandel: daar komen met hunne koopwaren Christenen en Arabische kooplieden uit Algarvie (1), Lombardie, het Roomsche rijk, Egypte, Palestina, Griekenland, Frankrijk, Spanje en Engeland. Men vindt hier velen van alle volken, die zich op den handel toelleggen onder opzigt der Pizanen en Genoezen, en ook aanzienlijke geleerden: R. Reüben Bar Theodorus, R. Nathan Ben Zekarja, hun rabbijn R. Schemuël, R. Schelemja en R. Mordekai, en vele rijken en hulpvaardigen, die zich voor allen, die tot hen komen, in de bres stellen.

Vier parasangen verder en twee parasangen van de zee ligt Lunel, waar veel vrome Joden wonen, die al hun tijd aan de studie wijden; tot deze behoort R. Meschulam met zijne vijf wijze en rijke zonen: R. Joseph, R. Itschak, R. Ja'äkob, R. Abaron en R. Ascher; deze laatste houdt zich met wereldsche zaken niet op, maar studeert steeds, vast en eet nooit vleesch, hij is zeer bedreven in al hetgeen op den Thalmud betrekking heeft. Onder de drie honderd Joden die daar wonen, zijn nog noemenswaardig: de rabbijn R. Mosche, schoonbroeder van R.

---

(1) Portugal.

Ascher, R. Schemuël Hachazan, R. Schelomo Hak-kohen, en R. Jehuda, de geneeshcer, zoon van Tibon, den Spanjaard. Deze Joden onderhouden en kleeden hen, die uit verre landen komen om zich aan de studiën te wijden, gedurende hun verblijf bij hen; zij zijn verstandig, vroom en gediensig jegens al hunne broeders, hetzij zij dicht bij, hetzij zij veraf hun verblijf hebben.

Twee parasangen verder ligt Beaucaire, een groote burg: hier wonen omtrent vier honderd (1) Joden, en hebben er eene groote leerschool onder opzigt van den rijken R. Abraham Bar R. David, die uitstekend geleerd is in beide studiën, zoowel in de Schrift als in den Thalmud. Vreemdelingen uit afgelegene landen begeven zich tot hem om zijn onderwijs te gemeten, en vinden dit, en daarenboven huisvesting in zijne woning: behoeftigen verzorgt hij zelfs met het verder benoodigde; andere geleerden aldaar zijn R. Joseph Bar R. Menachem, R. Benbenaschth, R. Binjamin, R. Abraham en R. Itschak Bar R. Mosche.

Nogres of Bourg de St. Gilles ligt drie parasangen verder; hier wonen omtrent honderd Joden, welker voornaamsten zijn R. Itschack Bar R. Ja'äkob, R. Abraham Bar R. Jehuda, R. Eliasar, R. Itschak, R. Mosche en R. Ja'äkob ben R. Levi. Naar deze stad begeven zich de bewoners van veraf gelegene landen en eilanden te bedevaart; zij ligt drie mijlen van de zee, aan de oevers der Rhone, welke rivier

---

(1) Volgens eene andere lezing: veertig.

de geheele landstreek Provence omgeeft. Hier heeft ook R. Abba Mari Bar R. Itschak, die rentmeester van graaf Raimond is, zijn verblijf gevestigd.

In de stad Arles (drie honderd parasangen verder), wonen ongeveer twee honderd Joden, waaronder R. Mosche, R. Tobi, R. Jescha'ja, R. Schemomo, de Rabbijn R. Nathan en R. Abba Mari.

In drie dagreizen komt men van hier te Marseille, waar drie honderd voorname en vrome Joden wonen, die in twee gemeenten verdeeld zijn. De eene gemeente woont aan zee en staat onder opzicht van den rijken R. Ja'äkob Peripijano, R. Abraham, zijn schoonzoon R. Meïr, R. Itschak en van R. Meir; de andere gemeente woont in het hogere gedeelte van de stad bij den burg: zij heeft eene groote leerschool met vele geleerden, als R. Schimcon Bar R. Antuli, zijn broeder R. Ja'äkob en R. Levaro. Marseille ligt aan zee, en is zeer geschikt voor koophandel.

Hier scheept men zich in naar Genua, welke reis gewoonlijk vier dagen duurt. Deze stad ligt aan zee, en er hebben zich twee brave mannen uit Ceuta gevestigd, R. Schemuël Ben Kiläm en zijn broeder; zij is omgeven met eene muur, en er heerscht geen koning, maar wel opperhoofden, door hen, volgens hun goedvinden, aangesteld. Iedereen heeft een toren op zijn huis, van welke zij in hunne twisten met elkander vechten. Zij zijn beheerschers van de zee, en bouwen schepen, galijen genaamd, waarmede zij te kaap varen, en de buit te Genua

opbrengen. Thans zijn zij in oorlog met de dappere Pizanen, die insgelijks geen koning hebben, maar ook zelve opperhoofden kiezen. Hun stad Pisa, waarin omtrent twintig joden wonen, waaronder R. Mosche, R. Chajim en R. Joseph, is groot, vier mijlen van zee gelegen, met geen muur omgeven, doch voorzien van omtrent tien duizend torens op de huizen, van welke zij met elkander strijden. De rivier (1), die door het geheele land stroomt, brengt hen binnen en buiten de stad.

Omtrent veertig Joden onder R. David, R. Schemuël en R. Ja'äkob, wonen vier parasangen verder in de stad Lucca, die zes dagreizen verwijderd is van Rome, den zetel der Christenheid. Daar leven omtrent twee honderd Joden in aanzien, zonder eenige belasting op te brengen, onder het bestuur van Paus Alexander, het kerkelijk opperhoofd der Christenen. Onder de Joden zijn wijze en aanzienlijke mannen en ministers van den Paus, zoo als R. Daniël en R. Jechiël, een schoon, wijs en verstandig jongeling, die toegang tot het paleis van den Paus heeft, en bestuurder is van zijn paleis en van zijne bezittingen. Hij stamt af van R. Nathan, den schrijver van den Aruk en deszelfs uitleggingen; er wonen ook nog R. Joäb Ben R. Schelomo, R. Menachem, het hoofd der leerschool, R. Jechiël, die te Trastevere zijn verblijf houdt, en R. Benja-

---

(1) Een door de afschrijvers bedorven woord schijnt den naam Arno te verbergen.

min Bar R. Schabtai. De rivier de Tiber verdeelt de stad in twee deelen: in het eerste gedeelte is een klooster, St. Petro di Roma genaamd, waar vroeger het paleis van den grooten Julius Caesar stond.

In Rome zijn vele gebouwen, zeer verschillend van alle andere gebouwen op aarde: er is eene ruimte tusschen het bewoonde en het onbewoonde gedeelte van de stad, van vierentwintig mijlen. Er zijn tachtig paleizen van de tachtig magtige koningen, allen imperatores genaamd, van Tarquinius tot Pepyn, den vader van Karel, die het eerst Spanje aan de Arabieren ontrukte.

Buiten Rome staat het paleis van Titus, die drie honderd senatoren niet in de stad wilden ontvangen, omdat hij Jeruschalaim in drie jaren had ingenomen, hetgeen hem bevolen was in twee jaren te doen. Daar ligt ook het paleis van keizer Vespasianus, een groot en sterk gebouw, en digt bij hetzelfde het paleis van keizer Galba, waarin drie honderd zestig vensters zijn, overeenkomstig de dagen des jaars, en welks omtrek drie mijlen bedraagt.

Oudtijds werd in dit paleis gestreden, zoodat er meer dan honderd duizend menschen in sneuvelden, welker beenderen tot op dezen dag daar opgehangen zijn. De keizer liet dit gevecht uitbeelden, het eene leger tegenover het andere, met menschen, paarden en wapenen, alles in marmer, om hetzelfde voor de nakomelingschap te bewaren. Daar vindt men ook een onderaardsch hol, waarin

de keizer en de keizerin gebalsemd op hunne troonen zitten, omgeven met honderd adellijke dienaaren. In het klooster van St. Giovanni in porta latina, ziet men twee pilaren, door den koning Schelomo vervaardigd, wiens naam Schelomo Ben David op iedere kolom gebeiteld is. De Joden te Rome vertellen, dat op elken negenden Ab (1) het zweet van dezelve afdruipt.

In een ander onderaardsch hol verborg Titus, de zoon van Vespasianus, de gewijde vaten van den tempel, en weêr in een ander hol aan den Tiber liggen de tien martelaars begraven.

Voor St. Giovanni di Laterano staat een standbeeld van Schimschon, met een steenen slinger in zijn hand: daarnevens dat van Absalom, den zoon van David, en dat van den keizer Constantinus, die Konstantinopel, naar zijnen naam dus genoemd, bouwde: zijn standbeeld en dat van zijn paard is uit koper, met goud ingelegd. Er zijn ook nog andere gebouwen in Rome, doch te veel om op te sommen.

Vier dagreizen van Rome ligt Capua, door koning Capis gebouwd. Deze stad is groot en schoon, doch heeft slecht water en eene ongezonde lucht; er wonen omtrent drie honderd voorname en wijze Joden, waaronder de voornaamste zijn: R. Konpaso,

---

(1) Dit is de dag van de verwoesting der beide tempels te Jerusalem; op dien dag vasten nog de Joden en treuren in hunne kerken.

zijn broeder R. Schemuël, R. Zaken en de rabbijn R. David, die ook den bijnaam Principale draagt.

Puzzuolo of Sorrento, verder gelegen, is eene groote stad en werd gebouwd door Tsintsan Hadar'ëser, die voor koning David vlugtte. Deze stad is van twee zijden door de zee overstroomd, zoodat men zelfs nu nog de verzwolgen torens en straten zien kan. Daar is ook een bron, die uit den grond ontspringt, en op welker oppervlakte de olie (petroleum), die tot geneesmiddel dient, gevonden wordt. Aan het strand zijn twee baden met heet water, dat uit den grond opwelt, en eene genezende kracht heeft, werwaarts zich gedurende den zomer alle zieken uit Lombardie begeven. Van daar loopt eene weg vijftien mijlen lang onder de bergen door, die door Romulus, den stichter van Rome, aangelegd is, uit vrees voor den koning David en zijn veld-overste Joäb; Romulus stichtte ook gebouwen onder en op de bergen.

De stad Napels is eene sterke vesting aan de zee gelegen, en door de Gricken gebouwd: er wonen omtrent vijf honderd Joden, waaronder R. Chiskija, R. Schalom, R. Elija Hakkohen en R. Itschak van den berg Hor.

Een dagreis verder ligt Salerno, met een hoogeschool voor Christen geneesheeren; de stad is met eene muur aan de landzijde en gedeeltelijk aan de zeezijde omgeven, en door een kasteel op den top des bergs versterkt. Het getal der Joden die daar wonen beloopt zes honderd, en derzelve voor-

naamste zijn: R. Jehuda Bar R. Itschak, R. Malki Tsedek, de groote Rabbijn, oorspronkelijk uit Siponte, R. Schelomo Hakkohen, R. Elija Hajevani, R. Abraham uit Narbonne en R. Thamon.

In Amalfi (een halve dagreis verder gelegen,) wonen omtrent twintig Joden, waaronder zijn: de geneesheer R. Chananël, R. Elisa' en de edele Abu'l-gid. De bewoners van deze streek zijn kooplieden, die zich alles voor geld aanschaffen, zonder zich eenigzins op den landbouw toe te leggen, dewijl zij op hooge bergen en rotsen wonen, waardoor hen ook niemand aanvallen kan. Niettemin is hun land ruim voorzien van allerlei vruchten, en als bezaaid met wijn- en olijfgaarden, met tuinen en luthoven.

R. Kalomymos, R. Zarach en R. Abraham behooren tot de twee honderd Joden die in Benevento wonen, welke groote stad tusschen een berg en het strand ligt, en een dagreis van Amalfi verwijderd is.

Twee dagreizen van Benevento ligt Melphi in Apulie (dit is het land Pul (1)), waarin twee honderd Joden wonen, onder het bestuur van R. Achima'ats, R. Nathan en R. Tsadok.

Aan het hoofd van vier honderd Joden te Ascoli (twee dagreizen verder gelegen), staan R. Kontilo, zijn schoonzoon R. Tsemach en R. Joseph.

De groote en schoone stad Trani ligt twee dagreizen verder: daar verzamelen zich de pelgrims,

---

(1) Jescha'ja LXVI. 19.

die naar Jeruschalaim reizen, wegens hare goede haven. Omtrent twee honderd Joden wonen hier onder het bestuur van R. Elija, R. Nathan Haddarschan en R. Ja'äkob.

De groote stad St. Nicola di Bari, door Willem, koning van Sicilië verwoest, heeft Joodsche noch Christen inwoners. Zij is eene dagreis van Trani verwijderd.

Een en een halve dagreis van St. Nicola di Bari begint het gebied van Calabrië, bij de groote, door Grieken bewoonde stad Tarento. De voornaamsten der drie honderd Joden, die daar wonen zijn: R. Mali, R. Nathan en R. Israël.

Aan de zee kust ligt een dagreis verder Brindisi met honderd Joden, die verwers zijn.

Mede aan de kust der Grieksche zee doch twee dagreizen verder, ligt Otranto. Deze stad heeft omtrent vijf honderd Joden, waaronder de voornaamste zijn: R. Menachem, R. Kaleb, R. Meïr en R. Mali.

In twee dagreizen steekt men over naar het eiland Corfu, waar slechts één Jood, met name R. Joseph woont: tot zoo ver strekt zich het koningrijk Sicilië uit.

In twee dagreizen te zee komt men aan het land Lauta, het begin van het rijk van Manuël, keizer der Grieken: daar is een vlek waarin omtrent honderd Joden wonen, onder R. Schelachja en R. Hercules.

R. Schabthai woont te Achelous, eene dagreis verder, met tien Joden: in een halve dagreis komt men vervolgens in Anatolica, aan den zeeboezem gelegen.

Een dag te zee reizende komt men te Patras. Dit is de stad van Antipater, koning der Grieken, die tot de vier koningen behoorde, welke na Alexander regeerden. Zij heeft groote en oude gebouwen, en telt omtrent vijftig Joodsche inwoners, waarvan R. Itschak, R. Ja'äkob en R. Schemuël de voornaamsten zijn.

In eene halve dagreis komt men te zee in Lepanto, aan de kust gelegen: daar wonen, omtrent honderd Joden onder R. Gizri, R. Schalom en R. Abraham.

Een en een halve dagreis verder is Crissa gelegen: daar hebben zich omtrent twee honderd Joden op den berg Parnassus gelegerd; en bezaaijen en bebouwen er hunne landen; zij staan onder opzigt van R. Schelomo, R. Chajim en R. Jeda'ja.

Corinthe ligt drie dagreizen verder, en telt omtrent drie honderd Joodsche inwoners, onder R. Leon, R. Ja'äkob en R. Chiskija.

Te Thebe, eene groote stad, drie dagreizen verder gelegen, wonen omtrent twee duizend Joden, die de beste bewerkers van zijden en purperen kleederen zijn in geheel Griekenland. Onder hen zijn ook uitstekende geleerden in Mischna en Thalmud, die alle geleerden van Griekenland, behalve die van Konstantinopel overtreffen; de voornaamsten zijn: de groote Rabbijn R. Aharon Koti, zijn broeder R. Mosche, R. Chija, R. Elija Tarento en R. Joktan.

Negropont, een dagreis van hier verwijderd, is eene groote stad, aan zee gelegen, waar kooplieden

uit alle oorden met hunne koopwaren komen. De voornaamsten der twee honderd Joodsche inwoners zijn R. Elija Psalteri, R. 'Immanuel en R. Kaleb.

Aan zee, en eene dagreis verder ligt Jabustrisa. R. Joseph, R. Schemuel en R. Nethanja wonen hier met omtrent honderd Joden.

Rabénica ligt eene dagreis verder, en telt omtrent honderd Joodsche inwoners, onder R. Joseph, El'asar en R. Itschak.

In Sinon Potamo, een dagreis verder, wonen omtrent vijftig Joden, onder R. Schelomo en R. Ja'akob.

Hier is het begin van Walachie, welks bewoners Walachiërs genoemd, op hooge bergen wonen. Zij zijn zoo snel als hinden, en dalen van hunne bergen af om in Griekenland te rooven en te plunderen, zonder dat iemand tot hen kan komen om hen te beoorlogén. Zij hebben geen koning en belijden het Christelijk geloof niet, noch eenig ander geloof: evenwel dragen zij Joodsche namen, zoodat sommigen ze voor Joden houden. Zij noemen de Joden hunne broeders en dooden ze niet op hunne strooptogten zoo als de Grieken, maar plunderen ze wel uit.

De verwoeste stad Gardiki ligt twee dagreizen verder: zij heeft slechts weinige Joodsche en Grieksche inwoners.

Op twee dagreizen afstand ligt Armiro aan zee. Deze stad is een handelsplaats voor Venetianen, Pizanen, Genoezen en andere kooplieden. De voornaamste der vier honderd Joodsche inwoners zijn:

R. Schilo, R. Joseph Happarnas en R. Schelome hun opperhoofd.

Een dagreis verder ligt Bissina met honderd Joden, waaronder R. Schabtai hun Rabbijn, R. Schelomo en R. Ja'äkob de voornaamsten zijn.

In twee dagen reist men van hier naar Saloniki, hetwelk de koning Seleucus stichtte, een der vier vorsten die na Alexander heerschten. Het is eene groote stad met omtrent vijf honderd Joodsche inwoners, waaronder de Rabbijn R. Schemuël en zijne geleerde zonen, door den koning over de Joden aangesteld, zijn schoonzoon R. Schabtai, R. Elija en R. Mikaël. De Joden worden daar zeer verdrukt en leven van hun handenarbeid.

Mitrizzi, twee dagreizen verder, telt omtrent twintig Joden, waaronder R. Jescha'ja, R. Makir en R. Eliab.

Drama, twee dagreizen verder, heeft omtrent veertig Joden, met R. Mikaël en R. Joseph aan hun hoofd.

Christopoli, een dagreis verder, heeft twintig Joodsche inwoners.

In drie dagen komt men van hier te Abydos, dat aan zee ligt, en vijf dagreizen midden door het gebergte, van Konstantinopel verwijderd is.

Konstantinopel is de hoofdstad van geheel Griekenland en de zetel van den keizer Manuël, die twaalf vorsten onder zijne dienaars telt, van welke ieder een paleis in Konstantinopel bewoont, en kastelen en landen in het keizerrijk bezit. De eer-

ste van hen wordt genoemd Praepositus magnus, de tweede Mega domesticus, de derde Dominus, de vierde Makdukas, de vijfde Oecomus magnus, en zoo heeft ieder zijnen naam. Konstantinopel heeft achttien mijlen in den omtrek en is half in zee half op het land gebouwd.

De kooplieden komen hier met hunne koopwaren uit alle werelddoorden: uit Babylonie, Mesopotamie, Medie en Perzie, uit geheel Egypte, Palestina, Rusland, Hongarie, Patzinakia, Budia, Lombardie en Spanje, langs de zeeboezems, stroomende uit de Russische en Spaansche zeeën, waardoor er in de stad eene drukte is, zoo als nergens in eenige stad, behalve in de groote stad der Arabieren, Bagdad. Hier is een klooster van St Sophia en de zetel van den Griekschen Paus, dewijl de Grieken aan de wetten van den Paus te Rome niet gehoorzamen; er zijn nog zoo vele andere kloosters als dagen in het jaar, welke allen opgesierd worden uit de jaarlijksche opbrengsten der twee eilanden, der steden en dorpen, die in de nabijheid liggen, zoodat nergens eenig klooster zoo rijk is als deze zijn. In het klooster van St. Sophia zijn gouden en zilveren pilaren, en meer lampen van dezelfde metalen dan iemand kan opnoemen.

Digt bij 's keizers paleis is eene publieke plaats, hippodromos genaamd, waar de keizer op den geboortedag van Jezus Nazaraeus een groot feest geeft.

Bij deze gelegenheid ziet men daar menschen uit alle wereldstreken, die goochelkunsten voor

den keizer en de keizerin vertoonen: men ziet dan ook leeuwen, beeren, luipaarden, wilde ezels en vogels vechten, zoo als nergens anders. Deze keizer Emanuël, bouwde een groot paleis voor zich aan het strand, bezijden zijn voorvaderlijk paleis, en noemde het Blachernes. Hij belegde deszelfs pilaren en wanden met goud en verguld zilver, en liet er op uitwerken zoowel vroeger als eigen gevoerde oorlogen. Hij liet er dan ook een gouden troon in plaatsen, met edel gesteenten versierd, boven welken een gouden kroon hangt aan eenen gouden keten, juist zoo dat er de keizer onder zitten kan. In deze kroon zijn kostbare steenen, welker waarde niemand schatten kan, en die 's nachts door hun glans lichten overbodig maken. Hier zijn nog meer kostbare zaken, welke men niet alle kan opsommen, en die uit geheel Griekenland als jaarlijksche schatting herwaarts worden overgebracht, en waarmede gebouwen en met zijden, purperen en goudgestikte kleederen gevuld worden. Zulk een paleis en zulk een rijkdom vindt men nergens. Men zegt dat de belastingen daags twintig duizend gulden opbrengen, deels als huur van markten en bazars, deels als belasting, geheven van de kooplieden, die te zee of te land alhier aankomen. De Grieken, die het land bewonen, zijn zeer rijk in goud en edelgesteenten: zij kleeden zich in zijden kleederen, met goud doorweven en afgezet, rijden te paard, en schijnen prinses. Het land brengt overvloed van lekkernijen voort, zoo ook brood, vleesch

en zeer veel wijn, zoodat niets hunne weelde evenaart. Zij zijn zeer ervaren in alle Grieksche Schriften, en zij leven rustig; *ieder onder zijn wijnstok en vijgenboom* (1). Zij huren van alle volken manschappen om het opperhoofd der Togarmim, ook Turken genoemd, te beoorlogen; omdat zij zelve niet oorlogzuchtig maar, gelijk vrouwen, ongeschikt voor den krijg zijn.

In de stad zelve wonen geen Joden, maar op eene plaats Pera genaamd, die ingesloten is tusschen den zeeboezem en het kanaal van Sophia, zoodat zij slechts op het water met de inwoners van de stad handel kunnen drijven. Er wonen omtrent twee duizend Joden, waaronder omtrent vijf honderd Karaïten (2), die door eene muur afgescheiden van hen leven. De voornaamste geleerden der Rabbijnsche Joden zijn: hun Rabbijn R. Abtalion, R. 'Obadja, R. Aharon Kuspho, R. Joseph Sargeno en R. Eljakim Happarnas. Sommige Joden vervaardigen zijden kleederen, anderen zijn kooplieden, en daaronder zeer rijke. Het is geen Jood geoorloofd te paard te rijden, behalve R. Schelomo Hammitsri, 's keizers lijfarts, door wien de Joden nog vele voorregten in hunne verdrukking genieten, daar zij zeer gehaat zijn bij het gemeen, dat hen op de straten slaat en mishandelt; voornamelijk worden zij

---

(1) Mika IV. 4.

(2) De Karaïten verwerpen het gezag der Rabbijnen, terwijl het door de andere Joden geëerbiedigd wordt.

door de leerlooijers lastig gevallen, die het vuile water voor de deuren hunner huizen uitgieten: zij verdragen echter de verdrukking ootmoedig, en zijn braaf in al hunne handelingen.

In twee dagreizen, de zee overstekende, komt men te Rodosto, waar omtrent vier honderd Joden onder R. Mosche, R. Abija en R. Ja'äkob leven.

Twee dagreizen verder ligt Gallipoli, met omtrent twee honderd Joodsche inwoners; welker voornaamsten zijn R. Elija Kaphid, R. Schabtai de kleine en R. Itschak Megas (1).

In twee dagreizen komt men te Kilia; in welke stad R. Jehuda, R. Ja'äkob en R. Schema'ja, met omtrent vijftig Joden wonen.

Mitilene, een van de eilanden in zee gelegen, ligt twee dagreizen verder, en wordt op tien plaatsen door Joden bewoond.

Het eiland Chios ligt drie dagreizen verder, en telt omtrent vier honderd Joodsche inwoners, aan welker hoofd R. Elija, R. Theman en R. Schabthai staan. Hier vindt men veel mastikboomen.

Op het eiland Samos, twee dagreizen verder gelegen, wonen omtrent drie honderd Joden, onder het opzigt van R. Schemarja, R. 'Obadja en R. Joël.

Op deze eilanden wonen zeer vele Joden: zoo als op Rhodus omtrent vier honderd, onder R. Abba,

---

(1) Megas beteekent in het Grieksch groot.

R. Chananël en R. Elija. Op Cyprus, vier dagreizen verder, zijn behalve de Rabbijnsche Joden nog eene soort afvalligen, Cyprici genoemd. De Rabbijnsche Joden leggen deze epicuristen in den ban, omdat zij den avond van den Sabbath ontheiligen en dien van den Zondag vieren.

Op een afstand van twee dagreizen ligt Corycus, aan de grenzen van het land Aram, ook Armenie genoemd. Dit land is onder de heerschappij van Toros, koning van het gebergte en vorst van Armenie, wiens rijk zich uitstrekt tot aan Duchia en tot aan het land der Togarmim, die ook Turken genoemd worden.

Twee dagreizen verder en aan zee ligt Malmistras (het oude Tharschisch); tot zoo ver strekt zich uit het rijk der Javanim, die men ook Grieken noemt.

Van deze stad is Antiochie twee dagreizen verwijderd. Zij zeer groot en door den koning Antiochus gebouwd, en gelegen aan de rivier Pir, die van den Libanon uit het land Chamath afstroomt. Boven de stad steekt een hooge berg uit, die door eene muur omgeven is: op deze berg is eene bron, waarover iemand gesteld is, die het water door onderaardsche waterleidingen naar de paleizen in de stad afzendt. Aan den anderen kant omgeeft de rivier de stad zoodat zij bevestigd is: zij is de zetel van den vorst Boëmond Poitevin, bijgenaamd le Baube. Tien Joden, die glasblazers zijn, wonen hier onder R. Mordekai, R. Chajim en R. Ischmaël.

Twee dagreizen verder ligt Lega, ook Lodachia genoemd, met omtrent twee honderd Joden, waarvan R. Chija en R. Joseph de voornaamste zijn.

Aan den voet van den Libanon, twee dagreizen verder, ligt de stad Djebal, oudtijds Ba'al-Gad (1) genaamd.

In de nabijheid van deze stad woont het volk Elchaschischin, die niet gelooven in de leer der Arabieren, maar in die van hunnen profeet Karmat. Deze profeet is de oudste onder hen en wordt bijgenaamd Scheich Elchaschischin, die over leven en dood bij hen beschikt, en al hunne handelingen bestuurt. Zijn zetel is te Karmus, in de schrift Kedomoth in het land Sichon (2); dit volk is zeer eensgezind en verspreidt overal vrees, omdat zij zelfs koningen op bevel van hun oudste dooden. Hun land kan men in acht dagen doorreizen: zij voeren oorlog met de Christenen, Franken genaamd, en ook met den vorst van Tripoli (Tarabulus Eschscham). In deze tijd werd Tripoli door eene aardbeving geteisterd, zoodat huizen en muren omvielen, en Joden en heidenen in hun val medegesleept werden. Het getal van hen, die omkwamen in geheel Palestina, bedraagt meer dan twintig duizend.

Een dagreis verder ligt het andere Djebal (Gebal van de kinderen van 'Ammon (3)), met omtrent

---

(1) Jehoschu'a XI. 17. XII. 7. XIII. 5.

(2) Ib. XIII. 18. XXI. 37.

(3) Ib. XIII. 5. 1 Kon. V. 18. Ezech. XXVII. 9.

honderd vijftig Joodsche inwoners. Zij wordt bestuurd door zeven Genoezen, wier vorst Julianus Embriaco is. Hier vindt men eene heilige plaats van de kinderen van 'Ammon, waar hun afgod op een zetel zit, uit steen met goud ingelegd vervaardigd, en eene vrouw zittende aan zijne regter- en één aan zijne linkerhand, en een altaar voor zich, waarop zij vroeger offerden.

Deze stad, aan de zee van Palestina gelegen, telt omtrent twee honderd Joodsche inwoners, waarvan R. Meir, R. Ja'äkob en R. Simcha de voornaamsten zijn.

Beirut, Beëroth in de schrift (1), ligt twee dagreizen verder, met omtrent vijftig Joden, onder R. Schelomo, R. 'Obadja en R. Joseph.

Tsedo, Tsidon in de schrift (2), eene dagreis verder gelegen, is eene groote stad doch heeft slechts twintig Joodsche inwoners.

Met de inwoners van deze stad voert een volk oorlog, hetwelk op tien mijlen afstands woont en Drusers genoemd wordt. Men noemt ze ook paganen, d. i. loochenaars, omdat zij geen geloof hebben; zij wonen ieder op zich zelf op hooge bergen en in rotskloven, zonder een vorst of bestuurder. Zij strekken zich tot aan den berg Hermon uit, in eene ruimte van drie dagreizen. Zij leven op eene bloedschendige wijze: de vader neemt zijne dochter tot vrouw, en zelfs komen zij eens op

---

(1) Jehoschu'a XXIII. 25.

(2) Ib. XIX. 28.

een jaar te zamen om te eten en te drinken, en ruilen dan hunne vrouwen onder elkander; zij zeggen dat de ziel van een braaf mensch in een kind verhuist dat geboren wordt op hetzelfde oogenblik dat de brave sterft: dat de ziel van een slecht mensch daarentegen in een hond of een ander dier overgaat; dit is hunne dwaasheid (1). Zij zijn den Joden zeer goed gezind: doch deze komen slechts bij hen om hun ambacht uit te oefenen of met hunne koopwaren, en keeren dan terug naar hunne woningen. Dit volk is zeer vlug op bergen en heuvelen, zoodat hen niemand beoorlogen kan.

Eene dagreis verder ligt het nieuwe Tsur: dit is eene schoone stad, welks haven, zoo als men nergens eene vindt, zich tot midden in dezelve uitstrekt, zoodat de schepen tot onder twee torens ten anker komen. 's Nachts spannen de opzigters der belastingen een keten tusschen die twee torens, waardoor niemand, noch met een bootje noch op eene andere wijze, iets van de schepen stelen kan. Deze stad telt omtrent vier honderd Joden, waaronder vele geleerden zijn, zoo als: R. Ephraïm Mitsri, hun regter, R. Meïr van Carcasson en R. Abraham, het hoofd der gemeente. Sommige Joden bezitten zelfs zeeschepen, anderen bewerken het wereldberoemde Tyrische glas: men vindt hier ook het vermaarde purper. Wanneer men de muur van Nieuw-Tsur beklimt, kan men het gekroonde Tsur (2) zien, het-

---

(1) Psalm XLIX. 13.

(2) Jescha'ja XXIII.

welk door de zee verslonden en van Nieuw-Tsur een steenworp verwijderd is: zelfs ziet men in zee torens, straten, markten en paleizen. Dit Nieuw-Tsur drijft veel handel, en uit alle oorden komen er kooplieden.

Een dagreis verder, aan de Middellandsche zee, ligt Acre, Akko in de schrift (1), met eene groote haven, die men noemt de haven der pelgrims, die te scheep naar Jeruschalaim reizen, aan de grens van Palestina en van Ascher's stam. De rivier Nahal Kedumim stroomt bij de stad, die omtrent twee honderd Joden bevat, waarvan de voornaamsten zijn: R. Tsadok, R. Jepheth en R. Jona.

Drie parasangen verder ligt Kaifa, Gath-Hachefer in de schrift (2), tusschen den berg Karmel en de zee. Aan den voet van dien berg zijn vele graven van Joden, en in denzelven de spelonk van Elijahu: twee Christenen bouwden hier een klooster en noemden het St. Elias: op den top kan men de overblijfselen zien van het door Elijahu, ten tijde van Achäb herbouwde altaar (3), hetwelk vier ellen in omtrek heeft: aan den voet loopt de beek Kischon.

Vier parasangen verder ligt Kephars Tanhum, dit is Kephars Nahum, waar eene bron is, die haar oorsprong heeft op den berg Karmel.

Zes parasangen verder ligt Caesarea, Gath der Philistijnen (4), met omtrent tien Joodsche inwo-

---

(1) Regter. I. 31.

(2) Jehosch. XIX. 13.

(3) 1 Kon. XVIII. 30.

(4) 1 Schemuel VI. 17.

ners en honderd Kuthaeërs of Samaritaansche Joden. Deze schoone stad is aan zee gelegen en door koning Herodes gebouwd, die haar Caesarea noemde naar den imperator, den Caesar.

Op een halve dagreis afstand ligt Kakun, in de schrift Ke'ila (1), zonder Joden, en weer een halve dagreis verder St. George, oudtijds Luz (2), met een Jood, een verwer.

Sebasti, in de schrift Schomron (3), ligt eene dagreis verder: hier kan men nog zien het paleis van Achäb, koning van Israël. Dit was eene zeer versterkte stad op eene berg, met boomen en beken, tuinen en lusthoven, wijn- en olijfgaarden. Hier wonen geen Joden.

Twee parasangen verder ligt Nablus, dit is Schem op den berg Ephraïm (4), in een dal tusschen de bergen 'Ebal en Gerizim, ook zonder Joden, doch met omtrent honderd Kuthaeërs, die zich alleen aan de wet van Mosche houden. Deze Samaritanen hebben priesters uit den stam van Aharon, die zij Aharoniten noemen, en die niet met de dochters der andere Kuthaeërs huwen, maar op zich zelve blijven. Deze offeren volgens hunne leer in de kerk op den berg Gerizim, die zij voor den tempel houden, omdat geschreven staat: gij zult den zegen geven op den berg Gerizim (5). Op Paschen

---

(1) Jehosch. XV. 44.

(2) Regt. I. 26.

(3) 1 Kon. XVI. 24.

(4) Jehosch. XX. 7.

(5) Deuter. XI. 29.

en andere feestdagen brengen zij een brandoffer op het altaar, hetwelk zij gebouwd hebben van de steenen door de kinderen Israëls bij het overtrekken van den Jordaan opgerigt (1). Zij beroemen zich uit den stam Ephraïm te zijn, en zeggen dat het graf van Joseph den regvaardigen, zoon van den aartsvader Ja'äkob in hun midden is, omdat gezegd wordt: »en de beenderen van Joseph, die de kinderen Israëls uit Egypte medegebragt hebben, be-» groeven zij te Schekem" (2). Zij kennen de drie letters, He, Cheth, 'Ain niet: de He uit Abraham, daarom is hun roem verloren gegaan: de Cheth uit *Itschak*, daarom is medelijden ver van hen verwijderd, en de 'ain van Ja'akob, daarom mangelt het hen aan ootmoed; in plaats van dezé drie letters gebruiken zij de Aleph, en hieruit blijkt dat zij niet van Israëlitischen oorsprong zijn. Zij hoeden zich zorgvuldig voor de verontreiniging door lijken, beenderen, gesneuvelden en graven: zij reinigen zich wanneer zij te kerke gaan, en kleeden zich in schoone kleederen, hetgeen zij ook zonder dit, dagelijks doen. Op den berg Gerizim zijn bronnen en lusthoven, doch de berg 'Ebal is dor als een rots: in het dal tusschen beiden ligt Schekem.

Vier parasangen verder is de berg Gilbo'a (3), die de Christenen Monto Gilboi noemen: de landstreek is zeer woest.

---

(1) Deuter. XXVII. 4 en verder. (2) Jehosch. XXIV. 32.

(3) 1 Schem. XXVIII. 4. XXXI. 1—8. 2 Schem. I. 6. 21.

Vijf parasangen verder ligt het dal Ajalon (1), hetwelk de Christenen Val de Luna noemen.

Een parasang verder ligt Gran-David, de groote stad Gibe'on in de schrift (2), daar wonen geen Joden.

Drie parasangen van hier ligt Jeruschalaim, eene kleine, doch door drie muren versterkte stad. Er wonen vele Jacobieten, Armeniërs, Grieken, Georgiers en Franken van alle volken. De Joden zijn twee honderd in getal, en wonen aan den voet van den David's toren in het zuiden van de stad; zij pachten jaarlijks van den koning de verwfabriek en het uitsluitend regt om in Jeruschalaim te verwen. Omtrent tien ellen van de grondvesten der muren, die den David's toren omringen, zijn door onze voorouders gebouwd, het overige is door de Arabieren opgehaald: sterker gebouw dan de David's toren is er in de geheele stad niet. Men vindt te Jeruschalaim twee hospitalen, waarin vier honderd ridders huisvesten, en alle zieken die er aankomen verzorgd worden bij hun leven en na hun dood. Het eene hospitaal wordt genoemd het hospitaal van Salmon, en werd door koning Schelomo gebouwd, daarin zijn vier honderd ridders gehuisvest, die dagelijks uittrekken om te vechten, behalve de Frankische en andere Christelijke ridders: deze nemen de gelofte op zich om daar een jaar of langer te blijven, en dit doen zij tot dat hunne gelofte vervuld

---

(1) Jehosch. X. 12.

(2) Ibid. X. 2.

is. Daar is ook eene heilige plaats, die men sepulchre noemt, en het graf bevat van den man, tot wien allen te bedevaart gaan.

Jeruschalaim heeft vier poorten, de poort van Abram, van David, van Tsion en van Jehoschaphat, welke laatste tegenover de plaats staat, waar oudtijds de heilige tempel stond, en nu de Templo Domino is opgerigt. 'Omar ben Alkatab bouwde hier een groote en zeer schoone moskee, waarin zij geen beeld of schilderij brengen, maar waarin alleen gebeden wordt. Tegenover deze plaats staat de westelijke muur, die oudtijds op het heilige der heiligen uitkwam, en nu de poort der genade genoemd wordt: daar komen de Joden bij de muur van het voorhof bidden.

Men ziet hier het huis met de paardenstallen door koning Schelomo uit groote steenen gebouwd (1): dit gebouw is zeer sterk zoo als men nergens een vindt, en daarbij is nog het kanaal waar men oudtijds slagtte, en op welks muur alle joden hunne namen schrijven. De poort van Jehoschaphat uitgaande, komt met bij eene pilaar op de Absalom's plaats (2), bij het graf van 'Uzija (3) en bij de groote bron van Schiloa, die in de beek Kidron uitloopt; bij deze beek is een groot gebouw, reeds

---

(1) 1 Kon. IV. 26.   (2) 2 Schem. XVIII. 18.

(3) 2 Kon. XV. 1—7. In dit hoofdstuk en in het voorgaanders 21 vindt men den naam 'Azarja en 'Azarjahu geschreven: eene oude schrijffout heeft zeker hiertoe aanleiding gegeven.

ten tijde onzer voorouders opgerigt. In Jeruschalaim is slechts weinig water: de meeste inwoners drinken regenwater, hetwelk zij in hunne huizen opvangen. Wanneer men het dal Jehoschaphat doorloopt, dat zich van Jeruschalaim tot aan den olijfberg uitstrekt, ziet men de doode zee. Twee parasangen verder staat de zoutpilaar, waarin Lot's vrouw veranderd werd (1), en van welke het vee likt, zonder dat hij vermindert: men kan ook de geheele vlakte met de beek Schittim (2) tot aan den berg Nebo (3) overzien.

Digt bij Jeruschalaim staat de berg Tsion, zonder enig gebouw, behalve een klooster der Christenen, en hierbij zijn drie Joodsche begraafplaatsen waar men oudtijds de lijken begroef. Sommige graven hebben opschriften, doch de Christenen vernielen dezelve en bouwen hunne huizen van de steenen.

Jeruschalaim is met hooge bergen omringd, en op den berg Tsion zijn de graven van David en van de koningen die na hem regeerden: doch de plaats weet men niet meer. Vijftien jaren geleden viel de muur van de heilige plaats, die op den berg Tsion is om, en de patriarch beval den priester dezelve weder op te bouwen, zeggende: neem de steenen van de oude muur van Tsion, en herstel met dezelve de heilige plaats: hij deed aldus en huurde omtrent twintig werklieden volgens een bepaald

---

(1) Gen. XIX. 26.

(2) Joël IV. 18.

(3) Deuter. XXXII. 49.

loon, om de steenen uit de grondvesten van de Tsion's muur weg te nemen. Eens gaf een der werklieden een ander die met hem zeer bevriend was, een maaltijd, waardoor zij te laat bij hun werk kwamen: op eene vermaning van den opzigter van het werk over hun talmen, beloofden zij hun dagwerk af te werken wanneer de andere arbeiders eten gingen. Toen zij nu bezig waren met steenen uit te halen, beurden zij een steen op en vonden de opening van een spelonk, waarin zij afdaalden om schatten te zoeken. Zij kwamen bij een groot paleis, rustende op pilaren van marmer met goud ingelegd: voor dit gebouw stond een tafel met een gouden schepter en troon: dit was het graf van koning David, en aan dezelfs linkerhand het graf van Schelomo en van alle andere koningen van Jehuda, die daar begraven zijn, benevens geslotene kisten, waarvan niemand weet wat in dezelve is. Deze twee arbeiders wilden in het paleis gaan, doch een rukwind kwam uit de opening van de spelonk, zoodat zij dood nedervielen, en waar zij tot den avond liggen bleven, tot dat een andere rukwind kwam, roepende met de stem eens menschen: »verwijdert u van deze plaats.» De werklieden begaven zich haastig en beangst tot den Patriarch, en maakten hem deze gebeurtenis bekend. Deze liet R. Abraham Elkonstantini, een godsdienstig man, die afgezonderd leefde en over Jeruschalaim's val treurde, tot zich komen, en beval, hem de zaak te vertellen. R. Abraham zeide dat dit de graven van het huis van David waren.

Den volgenden morgen zond men naar die beide arbeiders, doch men vond ze dood op hun bed liggen. De andere werklieden werden bevreesd en wilden niet in de spelonk afdalen: zij zeiden, het is God's wil niet ze iemand te toonen: daarop liet de Patriarch de opening dichtstoppen en bedekken tot op den huidigen dag. De godvruchtige R. Abraham heeft mij dit alles zelf verteld.

Twee parasangen verder ligt Beth-Lechem-Jehuda, in de schrift Beth-Lechem, een halve mijl verder staat de grafzerk op het graf van Rachel (1), aan een kruisweg, vervaardigd uit elf steenen naar het getal van Ja'äkob's zonen: op vier pilaren van dit graf rust een koepel, in welker steenen alle Joden hunne namen griffelen. Beth-Lechem heeft twaalf Joodsche inwoners, die allen verwers zijn, en is overvloedig voorzien van beken, putten en bronnen, en zes parasangen van Hebron verwijderd. Het oude Hebron lag op een berg doch is thans verwoest: de nieuwe stad ligt in eene vlakte in het veld van Makpela (2). Daar is een klooster St. Abraham genoemd, die eene kerk voor de Joden was ten tijde der Arabieren. De heidenen hebben daar zes graven gemaakt, welke zij zeggen dat van Abraham en Sara, Itschak en Rebekka, van Ja'äkob en Leä zijn, en nemen dit slechts tot voorwendsel om de kruisvaarders geld af te persen.

Wanneer een Jood komt en den wachter eene

---

(1) Genes. XXXV. 20.

(2) Ibid. XXIII. 18.

bijzondere belooning geeft, dan opent hij hem eene deur, die ten tijde onzer voorouders vervaardigd is. Dan daalt de bezoeker met een brandende lamp in de handen naar beneden, en komt in eene ledige ruimte, zoo ook in eene tweede, tot hij eene derde bereikt: daar vindt hij de graven der zes bovengenoemde personen, die allen verzegeld en met opschriften voorzien zijn. Op het graf van Abraham staat geschreven: dit is het graf van onzen vader Abraham, op hem ruste de vrede; en zoo ook op het graf van Itschak en van alle anderen. In de spelouk brandt dag en nacht een lamp op de graven en kuilen met gebeenten van Joden, die daar tot den huidigen dag door iedereen begraven worden.

Op het einde van de vlakte van Makpela staat het huis van den aartsvader Abraham, en daarbij ontspringt eene bron: er wordt uit eerbied voor Abraham hier geen huis meer gebouwd.

Vijf parasangen verder ligt Beth-Gaberim, het oude Marescha (1) waar slechts drie Joden wonen.

Toron de los Caballeros, in de schrift Schunem (2), er wonen omtrent drie honderd Joden.

Drie parasangen verder ligt St. Samuël van Schilo (3); het oude Schilo, twee parasangen van Jeruschalaim gelegen.

Toen de Christenen Ramla, in de schrift Rama, den Arabieren ontnamen, vonden zij het graf van

---

(1) Jehos. XV. 44.

(2) Ibid. XIX. 18.

(3) Regt. XXI. 19.

Schemuël den Ramathiet (1), bij de kerk der Joden: zij bragten zijn overblijfselen naar Schilo en bouwden daar een klooster, hetwelk zij St. Samuël van Schilo noemden.

Pesipua, het oude Gib'ath Schaül of Gib'a Benjamin (2), ligt drie parasangen verder: het wordt niet door Joden bewoond.

Beith-Nubi, oudtijds Nob, de stad der priesters (3) ligt drie parasangen verder. Op het midden van den weg staan de beide rotsen van Jehonathan, de eene Botsets, de andere Sene genaamd: daar wonen twee Joden, die verwers zijn.

Drie parasangen verder ligt Ramla, het oude Harama, voorheen eene groote stad. Daar vindt men nog muren door onze voorouders gebouwd, zoo als uit de opschriften blijkt: hier wonen, geloof ik, drie Joden, die eene begraafplaats van drie mijl in den omtrek hebben.

Op de kust ligt Jaffa, in de schrift Japho (4), vijf parasangen verder: hier woont één Jood, verwer van ambacht.

Ibelin, Jabul (5) bij de ouden, ligt drie parasangen verder: men kan er nog de plaats zien waar de leerschool stond, thans echter wonen er geen Joden meer. Tot zoo ver strekt zich de stam Ephraim uit. Palmis, oudtijds Aschdad, eene stad der Philistij-

---

(1) 1 Schem. I. 1 en vervolg. (2) Ibid. XI. 4.

(3) Ibid. XXII. 19. (4) Jehos. XIX. 46.

(5) 2 Kon. XXVI. 6.

nen (1), ligt twee parasangen verder, het is nu verwoest, en er wonen ook geen Joden.

Twee parasangen verder ligt Aschkalon: deze stad in den beginne Benibra genoemd, is door den priester Ezra gebouwd en ligt aan zee, vier parasangen van het oude, verwoeste Aschkalon (2) verwijderd. Zij is zeer groot en schoon, en er komen uit alle oorden kooplieden, wegens hare goede ligging aan de grens van Egypte. Hier wonen omtrent twee honderd Rabbijnsche Joden, waarvan R. Tsemach, R. Aharon en R. Schelomo de voornaamsten zijn, omtrent veertig Karäiten en omtrent drie honderd Samaritanen; men vindt in de stad een put, die men Bir Ibrahim Elkalil noemt, en in de tijden der Philistijnen gegraven is.

Van daar ging ik naar St. George, oudtijds Lud, en kwam in eene en een halve dagreis te Perain, het oude Isreël (3), waar een groote bron is en één Jood, verwer van ambacht, woont.

Drie dagreizen verder ligt Suftrie, oudtijds Tsipori: daar is het graf van Rabbenu Hakkadosch, van R. Chija, die uit Babel terugkwam, en van Jona Ben Amithai, den profeet; deze graven zijn allen op een berg, benevens vele anderen.

Vijf parasangen verder ligt Tiberias, aan de Jor-
daan, die daar den naam van zee van Kinnereth (4)

(1) Jehos. XIII. 3.   (2) Ibid. Regt. I. 18.

(3) Jehos. XIX. 18. 2 Schem. II. 9.

(4) Num. XLIII. 11.

draagt: hier is een waterval, Aschdod Happisga (1) genaamd, die zich in de zee van Sodom of zoutzee uitstort. Te Tiberias wonen omtrent vijftig Joden, aan welker hoofd R. Abraham de sterrekundige, R. Muktar en R. Itschak staan: in den omtrek der stad welt heet water uit den grond op, hetgeen men de warme baden van Tiberias noemt: ook staat er de kerk van Kaleb Ben Jephune, en onder alle andere Joodsche graven zijn er die van Rabban Jochanan Ben Zakkai, van R. Jehonathan Ben Levi: allen in het lagere Galilea.

Twee parasangen verder ligt Tebnin, oudtijds Thimnatha (2), met het graf van Schemuël den regtvaardigen, en van vele andere Joden.

In eene dagreis komt men te 'Ist, oudtijds Gusch Chalab, met omtrent twintig Joden.

Zes parasangen verder ligt Merun, bij de ouden Maron: in deszelfs nabijheid is eene spelonk met de graven van Hillel en Schamäi, en twintig graven van hunne leerlingen, en ook die van R. Benjamin Bar Jephet en van R. Jehuda Ben Betheira.

'Alma met eene groote Joodsche begraafplaats, ligt zes parasangen verder, en telt vijftig Joodsche inwoners.

In een halve dag komt men te Kadesch, in de schrift Kadesch Naphthali (3), aan de Jordaan. Hier is het graf van R. Eläsar Ben 'Arak, van R.

---

(1) Deut. III. 17.   (2) Jehos. XV. 10.

(3) Jehos. XII. 22. XIX. 37.

Eliasar Ben 'Asarja, van Chuni Hama'agal, van R. Schime'on Ben Gamliël, van R. Jose Hagelili en ook van Barak Ben Abino'am: er wonen geen Joden.

Een dagreis verder ligt Belinos, in de schrift Dan (1), hier is eene spelonk waarin de Jordaan ontspringt die, drie mijlen verder de beek Arnon, van het land Moab afstroomende, opneemt. Voor de spelonk kan men nog de plaats zien waar het altaar stond van Mika's afgodsbeeld, hetwelk de kinderen van Dan in die dagen dienden, en ook de plaats van het altaar van Jerob'am Ben Nebat, die daar het gouden kalf plaatste. Tot zoo ver strekt zich het land van Israël uit aan den kant van de achterzee.

Twee dagreizen verder ligt de groote stad Damascus, waar het rijk van Nur Eldin, koning der Thogarmin ook Turken genoemd, begint: deze stad is zeer groot en schoon, en met eene muur omgeven: in den omtrek van vijftien mijlen ziet men zoo veel vruchten in tuinen en lusthoven, als nergens in het geheele land. Van den berg Hermon, aan welks voet de stad ligt, stroomen de rivieren Amana en Parpar (2), waardoor zij zeer geschikt voor den handel is. De Amana loopt midden door de stad, en men leidt het water uit dezelve door gaten in de groote huizen, straten en markten. De Parpar stroomt buiten de stad tusschen de tuinen en

---

(1) Jehos. XIX. 47.

(2) 2 Kon. V. 12.

lusthoven door, die daardoor zeer vruchtbaar zijn. In deze stad is eene moskee der Arabieren, de Synagoge van Damascus genaamd: zulk een gebouw vindt men nergens op aarde. Men zegt dat dit het paleis van Ben Hadad is, en dat daarbij door toovenaars een glazen muur is gebouwd. In deze muur zijn zoo vele openingen als dagen in het zonnejaar, waardoor het zonnelicht toegelaten wordt, en wel zoodanig, dat iedereen het uur van den dag weten kan, omdat ieder dezer openingen in twaalf graden verdeeld is. In dit paleis zijn vertrekken gebouwd in den vorm van tobben, met goud en zilver versierd, en waarin zich wel drie menschen tegelijk baden kunnen. Men ziet er ook een rib van een reus hangen, negen span lang en twee span breed: deze reus, zoo vindt men op zijn grafschrift geschreven, was een koning, Abkamas genoemd, die over de geheele wereld regeerde. Te Damascus wonen omtrent drie duizend Joden, waaronder rijken en geleerden, die de voornaamsten van geheel Palestina zijn: zoo als R. Ezra, zijn broeder Sar Schalom, het hoofd der regtsgeleerde school, R. Joseph de vijfde in de school, R. Matsliach de prediker en leeraar in dezelve, R. Meir een juweel onder de geleerden, R. Joseph Ibn Piläth de pilaar der geleerdheid, R. Heman de oudste, en R. Tsadok de geneesheer. Ook zijn hier omtrent twee honderd Karaiten en omtrent vier honderd Samaritanen. Deze sekten leven vreedzaam, doch vermengen zich niet onder elkander.

Gela'ad, oudtijds Gil'ad (1), is een dagreis verder en heeft omtrent zestig Joden, met R. Tsadok aan het hoofd. Deze stad is ruim gebouwd en heeft vele beken, tuinen en luthoven.

Eene halve dagreis verder ligt Salkaäth, in de schrift Salka (2).

Ba'al-Bek is eene halve dagreis verder. Deze stad wordt in de schrift Ba'alath in de vallei van den Libanon (3) genoemd. Schelomo bouwde haar voor de dochter van den koning Pharao. Het paleis is gebouwd uit groote steenen, ieder twintig span lang en twaalf breed, zonder dat men tusschen iedere steen eenige ruimte ontdekken kan, zoodat men zegt dat dit gebouw niet anders dan met behulp van Aschmedai kan vervaardigd zijn. In het bovenste gedeelte van de stad ontspringt een beek, die als eene groote rivier midden door de stad stroomt en molens in werking brengt: ook zijn in de stad zelve tuinen en luthoven.

Thadmor in de woestijn (4), ver van eene bewoonde streek, is met eene muur omgeven en ook door Schelomo gebouwd. Zij is vier dagreizen van het bovengenoemde Ba'alath verwijderd, en heeft omtrent twee honderd strijdbare Joden, die oorlog voeren met de Christenen en de Arabische onderdanen van Nur Eldin: zij helpen hunne Moham-

---

(1) Hosch. VI. 8.

(2) Deut. III. 10.

(3) 1 Kon. IX. 18.

(4) Ibid.

medaansche naburen. Aan hun hoofd staan R. Itschak Hajevani, R. Nathan en R. 'Uziël.

Een halve dagreis verder ligt Kariatim, oudtijds Kirjataim (1), hier woont slechts één Jood, verwer van ambacht.

In een dag komt men te Hamma, bij de ouden Chamath (2), aan de rivier Jabok aan den voet van den Libanou gelegen. Onlangs werd deze stad door eene aardbeving geteisterd, waardoor vijftien duizend menschen op éénen dag omkwamen, zoodat er slechts weinig inwoners overbleven, waarvan R. 'Ula Hakkohen en Scheik Abu Elgaleb Umoktar de voornaamsten zijn.

Een halve dagreis verder ligt Sicha, in de schrift bekend onder den naam van Hatsor (3).

Drie parasangen verder ligt Lamdin.

In twee dagreizen komt men van daar te Haleb, Aram Tsoba in de schrift (4), den zetel van den koning Nur Eldin, die daar een paleis heeft dat door eene groote muur rondom versterkt is. Hier is bron noch rivier, zoodat de inwoners regenwater drinken uit putten die zij in huis hebben, en die zij Algub noemen. Er wonen omtrent vijftien Joden, waarvan R. Mosche Elkonstantini, R. Israël en R. Scheth de voornaamsten zijn.

Bales, twee dagreizen verder aan den Euphraat gelegen, is in de schrift onder den naam van Pe-

---

(1) Jehosch. XIII. 19.

(2) Num. XIII. 21.

(3) Jehosch. XI. 1.

(4) Psalm LX. 2.

thora (1) bekend. Tot op den huidigen dag ziet men hier den toren van Bile'am, den zoon van Pe'or, (de naam der booswichten moge verdelgd worden (2)) volgens de uren van den dag gebouwd (3). Hier wonen omtrent tien Joden.

Kala' Gabber, in de schrift Sela' Midbarra, ligt een halve dagreis verder. Deze stad is den Arabieren overgebleven toen de Turken hun land innamen, en hen in de woestijnen verjoegen. Twee duizend Joden wonen hier onder R. Tsidkia, R. Chija en R. Schelomo.

Rakja, oudtijds Kalne (4), ligt eene dagreis verder en is de eerste stad in Mesopotamië, en tevens de grens tusschen dat land en dat der Turken. Zij heeft omtrent zeven honderd Joodsche inwoners, waaronder R. Zakai, R. Nadib, de blinde, en R. Joseph. Hier is ook eene Joodsche kerk, door Ezra den schrijver gebouwd, toen hij van Babel naar Jeruschalaim terugkeerde.

De oude stad Haran (5) ligt twee dagreizen verder: twintig Joden die daar wonen, hebben eene kerk door Ezra gebouwd: hier is ook nog de plaats waar het huis van den aartsvader Abraham stond, zonder eenig gebouw op dezelve; de Arabieren eeren haar en komen er zelfs bidden.

Twee dagreizen verder ligt . . . . . Hier ont-

---

(1) Num. XXII. 5.

(2) Spreuk. X. 7.

(3) Zie boven bladz. 36.

(4) Gen. X. 10.

(5) Gen. XI. 31.

springt de rivier Elkabur, in de schrift Chabor (1): deze loopt door Medië, en valt dan in de rivier Gozan; er wonen omtrent twee honderd Joden.

Nitsibin, twee dagreizen verder, is eene groote stad en heeft veel waterbeken; hier wonen omtrent duizend Joden.

Gezir Ben 'Omar is een eiland, in de rivier Chidekel, twee dagreizen verder, aan den voet van den berg Ararat, en vier mijlen van de plaats waar de arke van Noach rustte: 'Omar Ben Elkatab nam de arke van den top der twee bergen, en vervaardigde daaruit eene moskee voor de Arabieren. In de nabijheid van deze plaats is nog eene kerk, door Ezra gebouwd, werwaarts zich de Joden op den negenden van Ab (2) uit die streken begeven om er te bidden. De stad Gezire Ben 'Omar Ben Elkatab heeft omtrent vier duizend Joodsche inwoners, waarvan R. Mubchar, R. Joseph en R. Chiya de voornaamsten zijn.

Twee dagreizen verder ligt Mosul of het groote Aschur met omtrent zeven duizend Joden waaronder de voornaamsten zijn: R. Zakai Hannasi, een afstammeling van Koning David, R. Joseph, bijgenaamd Borhan Elphulk, de sterrekundige van Saineldin, broeder van Nur Eldin, Koning van Damascus. Deze stad, de eerste in Perzie, was reeds in oude tijden, zeer groot en ligt aan de rivier Chidekel, door een brug met Nineve verbonden. Laatst-

---

(1) 2 Kon. XVII. 6.   (2) Zie bladz. 8 noot 1.

genoemde stad is verwoest doch op hare plaats staan vele bewoonde dorpen en gehuchten: zij ligt ook aan de rivier Chidekel, ééne parasang van de stad Arbiil verwijderd. In de stad Aschur is eene kerk, door 'Obadja, en eene door Jona Ben Amithai, en eene door Nahum Haëlkoschi gebouwd.

In drie dagreizen komt men te Rahaba, oudtijds Rechoboth (1) aan den Euphraat, met omtrent twee duizend Joodsche inwoners, waarvan de voornaamsten zijn R. Chiskia, R. Ehud en R. Itschak. Zij is zeer groot en schoon en door eene muur versterkt; in den omtrek zijn tuinen en lusthoven.

Karkisia, bij de ouden Karkemisch (2), ligt aan de Euphraat, eene dagreis verder en heeft omtrent vijf honderd Joden, aan welker hoofd R. Itschak en R. Elchanan staan.

Twee dagreizen verder ligt Jubar, dit is Pumbeditha in Nehardea, met omtrent twee duizend inwoners, waaronder vele geleerden zijn: zoo als de Rabbijn R. Chen, R. Mosche en R. Elijakim; hier zijn de graven van R. Jehuda en R. Schemuël, voor ieder van welke eene door hen opgerigte kerk staat; zoo ook de graven van R. Bosthenai, het opperhoofd der ballingschap, van R. Nathan en van R. Nachman Bar Papa.

Vijf dagreizen verder ligt Chorda, hetwelk vijf-

---

(1) Gen. XXXVI. 37.

(2) Jescha'j. X. 9.

tien duizend Joden telt, waartoe behooren, R. Zaken, R. Joseph en R. Nethanël.

'Ukbara, twee dagreizen verder gelegen, werd door Jekonja, Koning van Jehuda, gebouwd, onder de tien duizend Joden die daar wonen, zijn R. Jehoschua en R. Nathan de voornaamsten.

Bagdad, twee dagreizen verder gelegen, is eene groote stad en de zetel van den Kalief, Emir Elmu'menin Elabbasi, een afstammeling van Mohammed, en het opperhoofd der Mohammedaansche leer. Alle Arabische vorsten erkennen hem zoo als de Christenen den Paus. In Bagdad is een paleis drie mijlen in den omtrek groot: midden in dit paleis is een groot woud met boomen van allerlei soort, zoo wel vruchtdragende als niet en allerlei wilde dieren; en een groote vijver, uit de rivier Chidekel afgeleid. Wanneer de Kalief zich vermaken wil, dan worden hem daaruit gevogelte, wilde dieren en vischen bereid, waarop hij zijne raadsheeren en vorsten in zijn paleis noodigt.

Hier is de groote vorst, een der Abassiden den Joden zeer gezind, zoodat hij velen van hen tot zijne dienaren kiest: hij kent alle talen en is in de Mozaische wet zeer bedreven, en leest en schrijft zelfs het Hebreuwsch. Hij wil van niets genot hebben dan van hetgeen hem zijn handenarbeid oplevert; daarom vervaardigt hij beddespreiden, die hij met zijn zegelring verzegelt, en die door de vorsten op de markt verkocht en door de edelen des lands gekocht worden: van derzelver opbrengst leeft hij.

Deze Kalief is een braaf man zeer geloovig en jegens alle menschen wellevend; doch voor de Arabieren ontoegankelijk. De pelgrims, die uit verre landen komen om naar Mekka in Jemen te gaan, trachten hem te zien en spreken hem van het paleis aldus aan: »onze Heer! licht der Arabieren en sieraad onzer leere, toon ons den glans van uw gelaat,» doch hij stoort zich niet aan hunne woorden. Dan komen zijne vorsten en dienaren tot hem en zeggen: »onze Heer! toon uwe welwillendheid jegens deze menschen, die uit verre landen komen om zich in de schaduw van uw gelaat te verbergen;» hij staat dan terstond op, en legt een punt van zijn kleed uit het venster, hetwelk de pelgrims kussen. Een der vorsten spreekt hen vervolgens aldus aan: »gaat in vrede want onze Heer, het licht der Arabieren, vindt in u behagen en geeft u zijnen zegen.» Op de woorden van den vorst die hun den zegen geeft, begeven zij zich ieder naar zijn huis, want de Kalief wordt even als de profeet geëerbiedigd. Zijne broeders en zijne betrekkingen kussen ook zijn kleed en ieder hunner heeft een paleis in dat van den Kalief; doch alle zijn in ijzeren ketenen geklonken, en dienaren bewaken hen om hen te beletten tegen den grooten vorst op te staan: want eens stonden zijne broeders tegen hem op en stelden een hunner tot opperhoofd aan, en om nu een oproer in het vervolg te voorkomen, besloot hij hiertoe. Alle worden evenwel zeer geëerd in hunne verblijven, en hebben zelfs dorpen en steden waar-

uit de opzieners hun de belastingen brengen, waardoor zij een goed leven lijden.

In het paleis van den grooten vorst zijn groote vertrekken, gouden en zilveren pilaren, schatten en allerlei edelgesteenten. Dit paleis verlaat hij slechts eens in het jaar op het feest Ramadan genaamd, dan komen velen uit verre landen om hem te zien rijden op de muilezeln, gedoscht in koninklijke, met goud en zilver doorwerkte kleederen, en een tulband, met kostbare edelgesteenten van onberekenbare waarde, op zijn hoofd; deze tulband is met een zwarten sluijer uit nederigheid bedekt om te kennen te geven: ziet al deze heerlijkheid zal in duisternis verkeerden op den dag des doods. Bij zijn optocht is hij omgeven door de voornaamsten der Arabieren, rijk gekleed en rijdende op paarden, vorsten uit Arabië, Medië, Perzië, en zelfs uit Tibet, dat drie maanden verwijderd is. Dan gaat hij uit zijn paleis naar de moskee, die bij de Botsra poort is, naar welke moskee zich allen, zoowel mannen als vrouwen, in zijde en purper gekleed, begeven. De straten en markten zijn alsdan levendig door gezang en dans voor den grooten vorst, Kalief genaamd; zij roepen hem met luider stemme toe: »vrede zij over u, onzen Heer en vorst,» terwijl hij hen door het kussen van zijn kleed en het in de hand te houden, teruggroet. Wanneer de Kalief tot het voorhof van de moskee gekomen is, beklimt hij een houten spreekgestoelte, en verklaart hen van hetzelfde hunne leer. Daarop staan

de Arabische wijzen op en bidden voor hem en prijzen hem wegens zijne welwillendheid en godsdienstigheid, waarop het geheele volk Amen! roept: daarna spreekt hij den zegen uit en slagt een kameel, die daartoe tot hem gebragt wordt: dit offer wordt aan de vorsten gegeven die het onder zich verdeelen, om te proeven van hetgeen door de handen van hunnen heiligen vorst geslagt is, en die daarmede zeer verheugd zijn. Vervolgens verlaat hij de moskee en wandelt alleen langs den oever van den Chidekel tot aan zijn paleis, terwijl de Arabische edellieden hem in bootjes op de rivier vergezellen tot hij aan zijn paleis gekomen is. Hij keert nimmer terug langs den weg, over welken hij kwam; deze weg wordt dan ook gedurende het geheele jaar bewaakt, opdat niemand zijne voetstappen betrede. Het geheele jaar verlaat hij zijn paleis niet weder.

De Kalief is een godsdienstig en wellevend man: hij bouwde een paleis aan de overzijde van de rivier, bij een arm van den Euphraat, die voorbij de eene zijde van de stad stroomt; dit paleis bevat vele gebouwen, pleinen en verblijven voor arme zieken, die daar komen om genezen te worden: zoo ook omtrent zestig artseneijwinkels, die kruiden en andere benoedigdheden uit 's vorsten huis krijgen; iedere zieke, die daar komt, wordt op 's vorsten kosten onderhouden tot dat hij geheel hersteld is. Hier is nog een groot gebouw Dar Elmaraphtan genaamd, waar alle gekken gebonden worden, voornamelijk die gedurende den zomer gevonden wor-

den; iedere krankzinnige wordt in ijzeren ketenen geklonken, tot dat hij weder tot kennis komt, als wanneer hij weder naar huis terugkeeren kan, want iedere maand doen 's vorsten opzieners onderzoek naar ieders toestand. De vorst doet dit alles uit liefdadigheid jegens zieken en krankzinnigen die te Bagdad komen; hij is een liefdadig man en heeft hiermede goede bedoelingen.

In Bagdad wonen omtrent duizend Joden in groot aanzien, vreedzaam en rustig onder het bestuur van den grooten vorst, zelfs zijn onder hen groote leeraars in de scholen, die zich met de Mozaïsche leer bezig houden; in de stad zijn tien leerscholen. Aan het hoofd der voornaamste staat de Rabbijn R. Schemuël Ben Eli, het opperhoofd der leerschool Geon-Ja'akob, het opperhoofd der Leviten is leeraar aan de tweede, R. Daniël aan de derde, R. El'asar Hechaber aan de vierde, R. El'asar Ben Tæmach aan de vijfde. De laatste regelt tevens de studiën en zijn geslacht klimt tot dat van den Profeet Schemuël op: hij en zijne broeders kennen de zangwijzen waarop de gezangen in den tempel gezongen werden. R. Chasadja, het sieraad der gezellen staat aan het hoofd der zesde leerschool, R. Chagai Hannasi is leeraar aan de zevende, R. Ezra aan de achtste, R. Abraham, ook Abn Tahir genaamd, aan de negende, en R. Zakai Ben Bosthenai aan de tiende; hij heeft ook het opzigt over de studiën. Deze worden Batlanim genoemd omdat zij zich met niets anders dan openbare bedieningen be-

zig houden. Gedurende de geheele week spreken zij regt tusschen al de Joodsche bewoners van deze streek, behalve maandags; dan gaan zij tot den Rabbijn Schemuël, het opperhoofd der leerschool Geön-Ja'äkob, die dan met hen regt spreekt tusschen allen die tot hen komen. Aan het hoofd van alle bovengenoemden staat R. Daniël Ben Chisdai, opperhoofd der ballingschap genaamd, en ook onze Heer, wiens geslacht tot koning David opklimt. De Joden noemen hem onzen Heer, opperhoofd der ballingschap, de Arabieren, Saidna Ben David; hij heeft eene groote heerschappij over alle Joodsche gemeenten in het rijk van den Emir Elmu'menin, den Heer der Mohammedanen, die het aldus bevelen heeft en hem zelfs een zegelring gaf om aan alle Joodsche gemeenten onder zijn bestuur bevelen te kunnen uitvaardigen. Ook beval hij iederen Jood, Mohammedaan of ander geloovige om voor hem op te staan en hem te groeten op straffe van honderd stokslagen; wanneer hij tot den grooten vorst gaat, omgeven hem Joodsche en Heidensche ruiters, terwijl iemand voor hem uitroept: »baant den weg voor » onzen Heer, den zoon van David,» zoo als het past: in het Arabisch is dit: 'Amilu Tarik lisaidna Ben Daüd. Bij deze gelegenheid rijdt hij te paard, gekleed in geborduurde zijde en een groote tulband op zijn hoofd, waarover een witte sluijer hangt, waaraan een keten bevestigd is. Hij heeft het bestuur over alle gemeenten in Mesopotamie, Perzie, Korazan, Scheba, dit is Jemen, Diarbek, geheel

Armenie, het land Kota dicht bij het gebergte Ararat, Alanie, dat geheel met bergen omgeven is en slechts door de ijzeren poorten van Alexander een uitgang heeft, Sikbia, het geheele land der Thogarmim tot aan het gebergte Asne, Georgie, tot aan de rivier Gichon: dit land wordt bewoond door Girgaschim (1) die Christenen zijn, tot aan het land van Tibet en Indie toe. Het opperhoofd der ballingschap geeft in al deze streken bevel om in iedere gemeente rabbijnen en predikers aan te stellen, die alle tot hem komen om inzegening en verlof te krijgen en hem geschenken en giften te brengen. Hij bezit verblijven, tuinen, luthoven en landerijen meer dan zijne voorouders in Babylonie, welke hem niemand ontnemen kan: hij heeft ook een jaarlijksch inkomen van alle Joodsche herbergen, markten en handelsplaatsen, behalve hetgeen hem uit vreemde landen ten geschenke gebragt wordt, hij is zeer rijk en ervaren in den Bijbel en Thalmud, en zoo gastvrij dat zeer vele Joden dagelijks bij hem eten.

Op den dag dat het opperhoofd der ballingschap aangesteld wordt, brengt hij groote geschenken tot den vorst, de edelen en de voornamen; de Kalief legt hem dan de handen op het hoofd en doet hem in een koninklijk rijtuig uit zijn paleis naar huis brengen, begeleid met muziek en dans; het opperhoofd der ballingschap legt vervolgens zijne handen op de hoofden der leeraars aan de leerscholen.

---

(1) Gen. X. 16. XV. 21.

In de stad Bagdad wonen wijze en rijke Joden, die er achttien kerken hebben, gedeeltelijk in de stad zelve gelegen, gedeeltelijk in Elkork, aan de overzijde van den Chidekel, die midden door de stad stroomt. De groote kerk van het opperhoofd der ballingschap rust op pilaren van gekleurd marmer, die met goud en zilver ingelegd, en in welke verzen uit de Psalmen, met gouden letters gegriffeld zijn. Voor de arke zijn tien marmeren trappen en op de tiende trap zijn de zetels geplaatst van het opperhoofd der ballingschap en van andere vorsten uit het huis van David.

De stad Bagdad is zeer groot en heeft drie mijlen in den omtrek, deszelfs omstreken zijn ruim voorzien met palmboomen, tuinen en lusthoven, zoo als men ze nergens in Mesopotamie vindt. De kooplieden komen hier met hunne waren uit alle oorden en er wonen vele wijsgeeren, bedreven in elke wetenschap en tovenaars die behendig zijn in alle wigchelarij.

Gihlagen, de groote stad Resen in de schrift (1) ligt twee dagreizen verder, met omtrent vijf duizend Joodsche inwoners. In een huis dicht bij de Joodsche kerk aldaar is het graf van ..... en onder hetzelfde eene spelonk, waarin twaalf zijner leerlingen begraven zijn.

Eene dagreis verder ligt het oude Babel (2) hetwelk geheel verwoest is; deszelfs bouwvallen strek-

---

(1) Gen. X. 12. (2) Gen. X. 10. XI. 9.

ken zich drie mijlen ver uit. Men kan er de bouwvallen van het paleis van Nebukadnetsar nog zien; doch niemand durft in hetzelfde te gaan uit vrees voor de slangen en schorpioenen. Op een afstand van twintig mijlen wonen twintig duizend Joden die gaan bidden in de kerk aldaar door Daniël gebouwd, uit geheele steenen en tighels. Men ziet er ook nog het paleis van Nebukadnetsar met den brandenden vuuroven, waarin Chananja, Mischaël en 'Asarja geworpen werden (1), gelegen in het algemeen bekende dal.

Hilla ligt op een afstand van vijf mijlen en telt omtrent tien duizend Joodsche inwoners, die vier kerken hebben, ééne van R. Meïr, die voor dezelve begraven is, eene andere van R. Zeliri Bar Chama en R. Meïri, en waarin zij dagelijks hunne gebeden verrigten. Vier mijlen verder staat de toren, die door het verspreide geslacht (2) gebouwd is uit tighels, Elajur genoemd. De lengte van deszelfs grondslag bedraagt omtrent twee mijlen, en de breedte twee honderd veertig ellen, en de hoogte omtrent honderd Kannas. Kronkelende trappen, tien ellen van elkander verwijderd, leiden naar den top van welken men een omtrek van twintig mijlen kan overzien, want de landstreek is ruim en vlak. Door den bliksem, die denzelfen eens trof, is de toren middendoor gespleten.

---

(1) Daniël III. 6. en volg.

(2) Door Gen. XI. wordt deze uitdrukking verklaard.

Napacha, een halve dagreis verder heeft omtrent twee honderd Joodsche inwoners, die daar eene kerk hebben voor welke R. Itschak begraven is. Drie parasangen van hier staat de kerk van Ezeekiël aan den oever van den Euphraat. Voor deze kerk staan zestig torens: en de ruimte tusschen iedere twee torens neemt eene kerk in. In het portaal van de grootste kerk staat de arke, waarachter het graf van Ezeekiël Ben Buzi-Hakkohen is. Dit gebouw, door een grooten koepelgedekt, is zeer schoon en opgerigt door Jekonja, koning van Jehuda en de vijfendertig duizend die daar met hem in ballingschap leefden, toen hem Evil Merodak uit zijne gevangenis verlostte (1), die tusschen de rivier Chaboras en eene andere gelegen was. De namen van Jekonja en allen, die met hem kwamen, zijn in de muur gegriffeld, die van Jekonja, staat het eerst, die van Ezeekiël het laatst. Deze plaats wordt tot op den huidigen dag voor heilig gehouden, zoodat velen uit verre oorden komen, en zelfs het opperhoofd der ballingschap en de leeraars aan de leerscholen van Bagdad om daar te bidden en feest te vieren van Nieuwjaar tot den verzoendag (2). Zij legeren zich dan in het open veld en beslaan eene ruimte van tweeëntwintig mijlen: waarom de Arabieren zich der-

---

(1) 2 Kon. XXV. 27.

(2) Deze feestdagen worden gevierd op den eersten en tienden Tischri (op het einde van September of het begin van October).

waarts begeben en er een jaarmarkt, Pera genaamd houden. Op den Verzoendag lezen zij uit eene groote rol, door den profeet Ezeekiël geschreven. Op het graf van Ezeekiël brandt dag en nacht eene lamp, van den dag dat hij haar aanstak tot nu toe; zij wordt goed onderhouden met nieuwe pitten en versche olie. Digt bij dit heiligdom staat een groot huis, opgevuld met boeken, zoo wel uit de tijden van den eersten tempel als van den tweeden, omdat ieder die kinderloos stierf aan hetzelfde zijne boeken maakte. De inwoners van deze streek geleiden de Joden uit Perzie en Medie, die derwaarts komen om te bidden of geloften te volbrengen, naar het graf van den profeet Ezeekiël. De Arabieren, en daaronder zelfs aanzienlijken, komen hier bidden, wegens de groote achting waarin bij hen de profeet Ezeekiël staat, dien zij Dar Melicha noemen.

Omtrent een halve mijl van de kerk zijn de graven van Chananja, Mischaël en Asarja; op ieder graf is een koepel. Zelfs in oorlogstijden komt niemand, Arabier noch Jood bij het graf van Ezeekiël om er schade aan toe te brengen.

Elkotsonaäth ligt drie mijlen verder en heeft omtrent drie honderd Joodsche inwoners. Hier zijn de graven van R. Papa, R. Hunna, R. Joseph Sinai en R. Joseph Bar Chama: voor ieder graf staat een kerk, waarin de Joden dagelijks bidden.

Bij Ain-Japhata, drie parasangen verder gelegen, is het graf van den profeet Na'hum Haëlkoschi, en in een Perzisch dorp, eene dagreis verder zijn de

graven van R. Chisdai, R. 'Akiba en R. Dosa; en in een ander dorp, dat weder eene halve dagreis verder ligt in de woestijn, zijn die van R. David, R. Jehuda, R. Kubre, R. Zechora en R. Abba, en weder eene dagreis verder is aan de rivier Lega, het graf van den koning Tsidkijahu (1), met een grooten koepel op hetzelfde.

De stad Kufa, eene dagreis verder gelegen, bevat omtrent zeven duizend Joden, en in deszelfs nabijheid is het graf van den koning Jekonja, waarop een groot gebouw, en waarvoor eene kerk staat.

Sura ligt eene en een halve dagreis verder; dit werd vroeger Matha Mechasja genoemd, en daar woonden de opperhoofden der ballingschap en de leeraars aan de leerscholen. Hier zijn de graven van R. Scherira, en van zijnen zoon Rabbenu Hai, dat van Rabbenu Se'adju Elfajumi, van R. Schemuël Bar Chophni, Hakkohen, en van Zephanjahu Ben Kuschi Ben Gedalja den profeet en van veel andere opperhoofden der ballingschap, vorsten uit het huis van David en van leeraars aan de leerscholen, die daar waren voor deszelfs verwoesting.

Schafjatib ligt twee dagreizen verder. Hier is eene kerk, welke de Joden uit het zand en de steenen van Jeruschalaim bouwden, en hetwelk zij de volkplanting in Nehardea noemen.

Eljubar, het oude Pumbeditha ligt aan den Euphrat, een halve dagreis verder, het telt

(1) 2 Kon. XXIV. 17.

omtrent drie duizend Joodsche inwoners die er nog de kerk hebben van Rab en Schemuël, en derzelve leerscholen, voor welke hunne graven zijn.

In eene reis van twintig dagen door de woestijn van het land Scheba, noordelijk van Mesopotamie gelegen, komt men in het land der Bene Rekab (1) bewoners van Thema (2), die het Joodsche geloof belijden. In de hoofdstad, die zeer groot is, woont hun opperhoofd R. Chanan: hun land heeft een omtrek van zestien dagen reizens en is tusschen de noordelijke bergen gelegen. Zij leven zonder eenige verdrukking in groote en versterkte steden: welke zij verlaten om op roof en plundering uit te gaan met hunne Arabische naburen en bondgenooten, die Bedoinen zijn en strooptogten in Jemen ondernemen. Deze Joden worden zeer gevreesd door de naburige volkstammen: hun land is zeer uitgestrekt en daarom zijn velen hunner landbouwers en veehoeders. Zij geven de tienden hunner voortbrengselen aan hen, die steeds de wet bestuderen en aan de armen en aan hen, die afgezonderd leven. Deze laatste eten geen vleesch en drinken geen wijn. Zij hullen zich in zwarte kleederen en leven in spelonken of laag gebouwde huizen, en vasten altijd behalve den Sabbath en de feestdagen, en bidden God dat hij zich ontferme over Israëls ballingschap en om zijnen grooten naamswille genade bewijze. Zij nemen in hunne gebeden de bewoners van Thema en Tilmas ook op.

---

(1) 2 Kon. X, 23.

(2) Jeschaj. XXI. 14.

Deze laatsten zijn omtrent honderd duizend in getal en worden bestuurd door Salmon Hannasi en zijn broeder Chanan Hannasi die van het huis van David afstammen; en daarvan geslachts registers hebben. Zij dragen de punten van verschil aan het opperhoofd der ballingschap ter beslissing op, en vasten in elk jaar veertig dagen gehuld, in verscheurde kleederen, biddende voor alle Joden, die in ballingschap leven.

Het land, waarvan Thanëjim, de hoofdstad is, bevat omtrent veertig steden, twintig dorpen en honderd gehuchten en omtrent drie honderd duizend Joden. De hoofdstad is zeer versterkt en schoon, vijftien mijlen in de lengte en vijftien in de breedte, en een paleis van deze vorst Salmon, met tuinen en luthoven, en zelfs bouwlanden.

Tilmas is ook eene zeer groote stad, die omtrent honderd duizend Joden telt, wijze en verstandige mannen, waaronder zelfs rijken zijn; zij is zeer versterkt en ligt tusschen twee hooge bergen, drie dagreizen van Chaibar. Men zegt dat deze Joden zijn van den stam van Reüben, Gad en van den halven stam van Menasche, die Salmanäser, koning van Aschur in ballingschap wegvoerde en dat zij daar die groote en versterkte steden bouwden. Zij voeren oorlog met alle aangrenzende rijken, en zijn niet gemakkelijk te bereiken omdat hunne woonplaatsen achttien dagen reizen in onbewoonde woestijnen gelegen zijn.

Chaibar is eene groote stad, en heeft omtrent

vijftig duizend Joodsche inwoners, waaronder veel geleerden zijn. Hare inwoners zijn zeer oorlogzuchtig en in oorlogen gewikkeld met de bewoners van Mesopotamie en andere noordelijk gelegene landen, en met hunne naburen in Jemen, dat aan Indie grenst.

Vijfentwintig dagreizen verder ligt . . . . ., aan de rivier Wira in Jemen, en heeft omtrent drie duizend Joodsche inwoners.

Zeven dagreizen verder ligt Waset, met omtrent tien duizend Joden, waaronder R. Nedajin.

Botsra ligt aan de rivier Chidekel, vijf dagreizen verder, met omtrent twee duizend Joden, waaronder veel rijken en geleerden zijn.

Twee dagreizen verder ligt . . . . ., aan de rivier Samora. Deze stad is de eerste in het Perzische rijk, en heeft vijftien duizend Joodsche inwoners. In hare nabijheid is het graf van Ezra, den schrijver en profeet, die op zijn reis van Jeruschalaim naar den koning Artaxerxes hier stierf, en voor de groote kerk begraven werd. De Arabieren bouwden aan den anderen kant van het graf eene moskee, waar zij komen bidden wegens de groote achting, waarin bij hen Ezra staat; om deze reden zijn zij den Joden ook zeer genegen.

Kuzistan, in de schrift 'Elam (1), ligt vier mijlen verder. Deze landstreek is zeer groot, doch niet geheel bewoond, en zelfs gedeeltelijk verwoest.

---

(1) 'Ezra IV. 9.

De hoofdstad Schuschan (1) ligt in puinhoopen, behalve het paleis van den koning Ahasverus, in hetwelk een groot, schoon en oud gebouw staat. Hier wonen zeven duizend Joden, die veertien kerken hebben, en voor eene derzelve is het graf van Daniël. De rivier Chidekel loopt midden door de stad, en over dezelve ligt eene brug, die beide deelen verbindt, aan den eenen kant waar de Joden en de rijken wonen, zijn de markten, en daar wordt handel in alle koopwaren gedreven: die aan den anderen kant wonen zijn arm, omdat zij van bovengenoemde voordeelen verstoken zijn; zij hebben ook geen tuinen of lusthoven.

De armen, door den rijkdom en de pracht der rijken in nijd ontvlamd, meenden dat de oorzaak hierin gelegen was, dat het graf van Daniël zich aan hunnen kant bevond; zij vorderden dus dat Daniël's beenderen tot hen zouden overgebracht worden, doch dit werd hen niet toegestaan. Hierdoor verwoed, beoorloogden zij hen langen tijd; doch toen hun dit middel niet gelukte, maakten zij onderling een verdrag, dat Daniël's kist één jaar aan deze en het andere jaar aan den anderen kant zoude zijn, door welk verdrag beide partijen bevredigd waren, tot dat een Sanjar, Schak ben Schak kwam. Deze vorst, die over vijfenveertig vorsten het bestuur in handen heeft, wordt in het Arabisch Sultan Elfars Elkabir genoemd, en zijn gebied strekt

---

(1) Nehem. I. 1. Esther I. 2.

zich vier maanden en vier dagen reizens uit, van de rivier Samora tot aan de stad Samarkand, de rivier Gozan, de stad Nisapur, de steden van Medie, het gebergte Chaphton, en zelfs tot aan Tibet, in welks wouden men de dieren vindt, van welke de muscus komt. Toen nu deze groote heerscher Sanjar, koning van Perzie, bij zijne komst de kist van Daniël zag dragen van den eenen kant naar den anderen, ging hij met veel Joden en Mohammedanen bij zich over de brug, en vroeg naar de redenen hiervan. Hierop verhaalde men ze hem, doch hij vond het niet billijk Daniël zulk eene schande aan te doen; hij liet dus den afstand van beide oevers meten, en de kist van Daniël in eene glazen arke met ijzeren kettingen juist in het midden van den brug bevestigen, en eene kerk op dezelfde plaats bouwen, waarin iedereen hetzij Jood hetzij Arameër, kan gaan bidden; tot op den huidigen dag hangt de kist van Daniël in het midden van den brug. De vorst verbood tevens alle visschers een mijl boven en een mijl beneden de brug te vissen, uit eerbied voor Daniël.

Drie dagreizen verder ligt Rodbar, hetwelk omtrent twintig duizend Joden telt, waaronder geleerden en ook rijken: zij leven evenwel in groote verdrukking.

Op twee dagreizen afstand stroomt de rivier Holwan, waarbij omtrent vier duizend Joden hun verblijf gevestigd hebben.

In vier dagreizen komt men in het land Mole-

heth, welks bewoners het Mohammedaansche geloof niet belijden. Zij leven op hooge bergen en gehoorzamen aan den grijsaard in het land der Haschischin: in hun midden houden zich vier Joodsche gemeenten op, die met hen ten oorlog trekken. Dit volk is geheel vrij van de Perzische heerschappij, want de hooge bergen welke zij bewonen, verlaten zij slechts om op roof en plundering uit te gaan, terwijl daarentegen niemand tot hen komen kan, wegens derzelver hoogte om hen te beoorlogen. De Joden, die in hun midden wonen, staan onder het bestuur van het hoofd der ballingschap te Bagdad, en er zijn zelfs eenige geleerden onder.

Vijf dagreizen verder ligt Amaria, de eerste stad in Medie, met omtrent vijftientig duizend Joden; deze gemeente behoort tot de gemeente van het gebergte Chaphton, die meer dan honderd in getal zijn. Deze Joden zijn afstammelingen van die, welke door Salman'eser in ballingschap werden weggevoerd (1); zij spreken Chaldeeusch, en onder hen zijn veel geleerden. Zij wonen dicht bij de stad Amaria, die een dagreis van de Perzische grenzen verwijderd is, en staan onder de heerschappij van den koning van Perzie, dien zij ook schatting betalen. Deze belasting, die ook van alle Mohammedanen, boven vijftien jaren oud, geheven wordt door een gezant van den koning van Perzie, bedraagt een gouden Emiri, welks waarde gelijk staat met die van één en een

---

(1) 2 Kon. XVII. 3. XVII. 9.

derde gouden Marawedi. Omtrent tien jaren geleden, kwam hier een man met name David Elroi, die onder het opperhoofd der ballingschap, Chisdai, en den leeraar der leerschool Geön-Ja'äkob, 'Eli, in de stad Bagdad gestudeerd had. Hij was zeer ervaren in de Mozaische leer, in het Rabbijnsch regt en in den Thalmud, en had zich tevens toegelegd op andere wetenschappen, op het Arabisch en op Arabische schriften: hij was ook zeer bekend met toovenarij en wigchelarij. Deze man nu had het plan gevormd om tegen den koning van Perzie een opstand te bewerkstelligen, en alle Joden, die in het gebergte Chaphton wonen te verzamelen, en hen tegen alle volken ten krijg te voeren, en zoo Jeruschalaim in te nemen. Hij gaf den Joden teekenen door valsche wonderen, en verzekerde dat hij door God gezonden was om Jeruschalaim weder in te nemen, en de Joden van de heerschappij der heidenen te verlossen. Eenige Joden sloegen geloof aan zijne gezegden en noemden hem onzen Messias. Toen de koning van Perzie dit vernam, ontbood hij hem bij zich: hij begaf zich ook onbevreesd tot hem, en antwoordde op 'skonings vraag: »zijt gij »de koning der Joden?» onbevreesd »die ben ik.» Hierop liet hem de koning in een kerker werpen, waarin alle staatsgevangenen voor hun geheel leven in bewaakt werden, in de stad Dabaristan, aan de oevers van de groote rivier Gozan. Drie dagen later, toen de koning met zijne vorsten en raadsheeren zat te spreken over de Joden, die tegen hem

waren opgestaan, kwam David binnen, die zich zelf, zonder hulp van iemand uit den kerker had verlost. Zoodra de koning hem zag, vroeg hij: »wie heeft u herwaarts gebragt of wie heeft u verlost?» en hij antwoordde: »mijn verstand en mijn vindingrijke geest, want ik vrees u noch uwe dienaren.» De koning beval hem te vatten, doch zijne dienaren hoorden hem wel maar zagen hem niet. Verbaasd over David's wijsheid, die hem toevoegde: »nu ga ik mijn weg,» volgde hij hem met al zijne vorsten' en dienaren tot aan de oevers der rivier. Hier gekomen nam David zijn sluijer, en spreidde denzelfven over het water uit en ging er op zitten, en werd toen zichtbaar voor de dienaren des konings, die hem met bootjes vervolgden, doch zij verklaarden allen, dat zijns gelijken in toovenarij op aarde niet bestond. Dienzelfden dag legde hij nog een afstand af van tien dagreizen, door hulp van den Schem Hamephorasch, en kwam tot Amaria, waar hij den Joden verkondigde hetgeen hem was overgekomen, en die allen over zijne wijsheid verbaasd waren.

Nu zond de koning van Perzie hiervan berigt aan den Emir Elmu'menin, den kalief te Bagdad, om daarover met het opperhoofd der ballingschap en de leeraars aan de leerscholen te spreken, die David Elroi zouden weerhouden dergelijke dingen te doen, met de bedreiging indien zij het niet deden, alle Joden in zijn rijk te dooden. De Joodsche gemeenten in Perzie, zonden nu beangst brieven tot

het opperhoofd der ballingschap, en de leeraars der leerscholen te Bagdad: » waarom zullen wij en alle » gemeenten in dit koninkrijk omkomen? weerhoudt » den man, opdat geen onschuldig bloed vergoten » worde." Het opperhoofd der ballingschap en de leeraars aan de leerscholen schreven vervolgens aan David aldus: » weet dat het uur der verlossing nog » niet geslagen is, omdat wij onze teekenen nog » niet gezien hebben, want met geweld kan dit voor- » zeker niet bewerkstelligd worden; wij verbieden u » derhalve zulke dingen te doen, en indien gij dit » niet nalaat, dan zijt gij verbannen uit geheel Is- » raël." Zij zonden afschriften hiervan aan Zakai, den vorst in het land Aschur, en aan R. Joseph, den sterrekundigen, Borhan Elphulk bijgenaamd, die ook daar woont, met verzoek om de brieven aan David Elroï te zenden. De laatstgenoemden voegde hier nog raadgevingen en vermaningen bij, doch hij stoorde zich aan dezelve niet, en ging steeds op den ingeslagen weg voort, tot dat eens zekere vorst, Sin Eldin, onderdaan van den koning van Perzie, doch Turk van geboorte, zijn schoonvader ontbood, en dezen voor tien duizend gulden omkocht, David Elroï te dooden, hetgeen deze dan ook deed, toen hij op zijn bed lag te slapen, en hier baatte hem al zijne wijsheid en vindingrijkheid niets. De Joden die in het gebergte en het land van Perzie woonden, leden nog veel door den toorn des konings, die eerst later door het opperhoofd der ballingschap, door hen hiertoe aangespoord,

met woorden en een geschenk van omtrent honderd talenten goud geheel verzoend werd; daarop was alles weer rustig.

Van dit gebergte tot Hamada is een afstand van tien dagreizen. Deze groote stad ligt in Medie, en heeft omtrent vijftig duizend Joden, die daar eene kerk hebben, voor welke Mordekai en Esther begraven zijn.

Vier dagreizen verder ligt Dabaristan, aan de rivier Gozan, met omtrent vier duizend Joden.

Zeven dagreizen verder ligt de stad Ispahan, die zeer groot is en omtrent vijftien duizend Joodsche inwoners heeft. Hier woont de rabbijn Sar Schalom, die als zoodanig door het opperhoofd der ballingschap over alle steden van het koninkrijk Perzie is aangesteld.

De stad Schiras of Fars ligt vier dagreizen verder, en het getal Joden dat daar woont bedraagt omtrent tien duizend.

In vier dagreizen komt men van hier in de groote stad Giva, aan den oever van de rivier Gozan gelegen in eene ruime vallei; zij telt omtrent acht duizend Joden, en wordt door kooplieden uit alle landen met hunne koopwaren bezocht.

De groote stad Samarkanth ligt vijf dagreizen verder, op de grenzen van het koninkrijk. Onder de vijftien duizend Joden die daar wonen, aan welch hoofd R. 'Obadja Hannasi staat, zijn veel geleerden en rijken.

De landstreek Tibet is vier dagreizen verder gele-

gen; in de bosschen van dit land vindt men de dieren die den muscus opleveren.

In eene reis van achtentwintig dagen komt men in het gebergte van Karvin, aan de rivier Gozan.

De Joden die in Perzie wonen en uit die landen komen, verhalen dat de drie stammen, Dan, Zebulon en Naphthali zich in de steden van Nisapur ophouden, derwaarts gebannen door Salmanëser, koning van Aschur in de eerste ballingschap; zoo als geschreven staat (1), en hij verbande hen naar Lachlach en Chabor, het gebergte van Gozan, het gebergte van Medie.

Hun land heeft eene uitgestrektheid van twintig dagreizen, en in deszelfs gebergten zijn vele steden en dorpen; aan den eenen kant wordt het omgeven door de rivier Gozan. Zij zijn vrij van alle verdrukking, en staan slechts onder hun opperhoofd R. Joseph Amarkela Hallevi. Zij leggen zich toe op geleerdheid, landbouw, en zelfs op den krijg. Zij voeren oorlog in de woestijn met de bewoners van Kusch, in verband met de Kafar Alturk, die aanbidders van de wind zijn, en in de woestijnen hun verblijf houden. Dit volk eet geen brood en drinkt geen wijn, maar voedt zich met raauw vleesch; zij hebben geen neuzen, welke plaats twee kleine gaten vervangen, waardoor zij lucht inademen. Zij eten reine en onreine dieren, doch zijn den Joden zeer goed gezind.

---

(1) 2 Kon. XVII. 8.

Omtrent achttien jaren geleden viel deze volkstam met een groot leger in Perzie, en nam de stad Raï in, welke zij verwoestten en uitplunderden, waarop zij naar hunne woestijnen terugkeerden. Zulk een voorval was er nooit vroeger gebeurd; de koning van Perzie hierover in toorn ontstoken zeide: »ten tijde mijner voorvaderen kwam nooit uit deze »woestijn een vijand tegen mij op, ik wil dus optrekken en hun naam van de aarde verdelgen.» Hij riep allen ten krijg op en verzamelde zijne legerbenden, en zocht een gids om hen de legerplaats zijner vijanden te wijzen. Hij vond dan ook iemand, die zich bereid verklaarde hem den weg te wijzen, waarvoor de koning hem groote geschenken beloofde. Deze man liet hem leeftogt, uit brood en water bestaande, voor de reis, die vijftien dagen door woestijnen zoude gaan, medenemen. Toen zij hiervan voorzien den bepaalden weg hadden afgelegd, bleef er slechts weinig leeftogt meer over, en reeds begonnen menschen en dieren den hongerdood te sterven. De koning liet hem tot zich komen en vroeg hem: »hoe staat het met uwe belofte om ons »onze vijanden te toonen?» hij antwoordde slechts: »ik heb mij in den weg vergist.» De koning hierover vertoornd, liet hem onthoofden. Vervolgens beval de koning, dat ieder de spijs die hij nog overig had, met zijne makkers zoude deelen, en zoo reisden zij nog dertien dagen door de woestijn; en toen alles, zelfs de lastdieren verteerd waren, kwamen zij bij het gebergte van Nisapur, waar de

Joden wonen. Hier legerden zij zich in tuinen en luthoven, bij bronnen aan den oever van de rivier Gozan; zij aten van de vruchten, die juist rijp waren, en verslonden alles wat zij vonden, doch niemand kwam tot hen. Evenwel zagen zij op het gebergte vele steden en torens, waarom de koning twee zijner dienaren derwaarts zond, om te vragen welk volk dit gebergte bewoonde. Op hun weg was eene rivier, die zij op 's konings bevel, hetzij met bootjes, hetzij met zwemmen, moesten oversteken: doch zij ontdekten eene groote brug, waarop torens gebouwd waren, en eene poort, die den toegang tot eene groote stad afsloot. Voor dezelve bleven zij staan, met luider stemme verzoekende binnengelaten te worden, tot dat iemand bij hen kwam, die vroeg wat zij wilden en wie zij waren. Zij verstonden hem echter niet, naderhand kwam een tolk die hunne taal verstond, hetzelfde vragen; hierop antwoordden zij: »wij zijn dienaren van den koning van »Perzie, die u door ons laat vragen wie gij zijt »en wien gij gehoorzaamt.” Hij gaf hierop het volgende antwoord: »wij zijn Joden en leven onder geen vreemden vorst of koning: wij hebben »een Joodsch opperhoofd.” Zij vroegen nu narigten betreffende de Guziten, Kaphar Elturk; waarop de Joden zeiden, dat zij hunne bondgenooten waren, en dat al die hun ongeluk zocht, ook hun geluk bedreigde.

De twee afgezondenen keerden tot den koning terug en verhaalden hem het gebeurde: hierdoor werd

hij zeer beangstigd, te meer toen de Joden hem den volgenden dag den slag aanboden. Hierop antwoordde hij het volgende: »Ik ben niet gekomen om » tegen u te strijden maar wel tegen Kafar Alturk: indien » gij mij nu aanvalt dan zal ik mij wreken, door alle Jo- » den, die in mijn rijk zijn, te dooden; want ik weet dat » gij hier veel sterker zijt dan ik ben: bewijst mij dus de » gunst mij niet aan te vallen, maar laat mij met » Kafar Alturk vechten en verkoopt mij leefstogt voor » mij en mijn leger.» De Joden beraadslaagden onderling om den koning van Perzie, wegens de Joden, die zich in zijn rijk bevonden, deze gunst te bewijzen: zij lieten hem en zijn leger in hun land en bewezen hem groote eer; hij bleef vijftien dagen bij hen. Vervolgens boodschapten de Joden hunnen bondgenooten Kafar Alturk de geheele toedragt van zaken: waarop zij met een groot leger aan den voet van het gebergte kwamen en zich in de woestijn legerden. Toen nu de koning van Perzie tegen hen in slagorde optrok, rigtten zij eene groote slagting in zijn leger aan, zoodat er velen sneuvelden, en de koning met slechts weinige manschappen naar zijn land ontsnapte.

Bij deze gelegenheid haalde een der ruiters een Jood, met name R. Mosche, over om met hem mede te gaan; toen zij in Perzie gekomen waren dwong hij hem zijn slaaf te worden. Eens toen de boogschutters van den koning zich in hunne kunst oefenden, was er niemand zoo behendig als R. Mosche. De koning liet hem door een tolk vragen hoe

hij hier gekomen was. Hij verhaalde daarop al het gebeurde en hoe hem de ruiter bedrogen had; de koning schonk hem terstond de vrijheid en gaf hem linnen en zijden kleederen als ook andere geschenken, en beloofde hem, indien hij tot zijne godsdienst wilde overgaan, zeer rijk te maken en als bewindvoerder over zijn huis aan te stellen. Hij nam dit aanbod niet aan, zeggende dat hij dit niet kon doen: de koning stelde hem onder de R. Sar Schalom te Ispahan, die hem zijne dochter tot vrouw gaf. Deze R. Moche heeft mij dit alles verhaald.

Van hier keerde ik terug naar Kuzistan, dat aan de oevers van den Chidekel ligt: deze rivier stroomt hier naar beneden en stort zich in de Indische zee uit nabij het eiland Kisch genaamd. Dit eiland is zes dagreizen in den omtrek en wordt niet bebouwd: er is slechts eene bron doch geen rivier, zoodat de bewoners van dit eiland genoodzaakt zijn regenwater te drinken. Hier komen kooplieden uit Indie, en de daarbij liggende eilanden te markt; en die van Mesopotamie, Jemen en Perzie brengen er zijden kleederen, purper, vlas, katoen, hennip, masch, weite, gerst, gierst, rogge en allerlei soorten van eetwaren en brei: hiermede drijven zij ruilhandel voor de verschillende specerijen, die de Indianen aanbrengeu. De bewoners van dit eiland leven van hetgeen zij als makelaars van beide partijen winnen. Op dit eiland zijn omtrent vijf honderd Joden.

In een togt van tien dagen te zee, bereikt men Kathifa, eene stad, die omtrent vijf duizend Joden

bevat. In deszelfs nabijheid vindt men paarlen; op den vierentwintigsten Nisan (1) vallen er groote regendruppelen op het water, die de diertjes opslurpen en zich daarna sluiten en op den bodem der zee vallen; ongeveer de helft van Tischri (2) dalen zij dan langs touwen in zee af en verzamelen die diertjes, die zij vervolgens openen, en van de paarlen, welke in dezelve zijn, ontdoen.

Zeven dagreizen verder ligt de stad Chulam. Dit is de eerste stad der zoonanbidders, die van Kusch afstammen en aan de astrologie geloof hechten. Zij zijn zeer naauwgezet in handelszaken; en wanneer kooplieden uit verre landen met schepen in hunne haven komen, dan gaan drie schrijvers des konings terstond bij hen aan boord en schrijven hunne namen op, en brengen hen bij den koning, die dan hunne eigendommen in zijne bescherming neemt; zoodat zij dan hunne goederen zelfs op het open veld kunnen laten liggen, zonder er een wachter bij te stellen. Een bediende des konings zit op de markt om alle gevonden goederen in bewaring te nemen. Zij die dezelve verloren hebben, behoeven hem slechts de kenteekenen te noemen om het terug te krijgen. Deze instelling is in zijn geheel rijk.

Van Paschen tot Nieuwjaar (3) is de hitte daags ondragelijk, zoodat zij zich reeds om drie uren in

---

(1) In April.   (2) In October.

(3) Dit is van April tot October.

den morgen (1) in hunne huizen verbergen en eerst met den avond weder te voorschijn komen. Dan ontsteken zij lichten op straten en markten en verrigten hunne bezigheden 's nachts, welke zij daags niet kunnen volbrengen wegens de drukkende hitte.

In dit land groeit de peper, aan kleine boomen, die rondom de stad geplant worden en waar ieder van kent, hetgeen hij geplant heeft. Deze peper is eigenlijk wit, maar wanneer zij dezelve inzamelen, doen zij ze in schotels en gieten er heet water op, droogen ze vervolgens in de zon om sterk en duurzaam te worden; dan wordt zij zwart. Men vindt hier ook nog kaneel, gember en veel andere specerijen. De inwoners van dit land begraven hunne dooden niet; maar balsemen ze met eene zekere soort specerijen; zij leggen de lijken, gehuld in witte klederen, in korven, iedere familie bijzonder; het vleesch verdroogt dan met de beenderen en zij gelijken levende menschen, zoodat ieder zijne ouders en zelfs het verste voorgeslacht herkennen kan.

Dat volk bidt de zon aan; omtrent een halve mijl van iedere stad hebben zij groote tempels opgericht, werwaarts zij zich 's morgens begeven. In ieder dezer tempels is een afbeeldsel van de zon door zekere toovenarij vervaardigd, dat zich met het opkomen van de zon met groot geraas omwentelt; mannen en vrouwen nemen dan ieder eene vuurpan in handen en offeren haar.

---

(1) Negen uren bij ons.

»Deze hunne weg is dwaasheid» (1). In alle steden van dit land wonen slechts omtrent honderd Joden, die zwart zijn zoo als al de overige inwoners; zij kennen de leer van Mosche en de profeten, doch slechts weinig van den Thalmud en van deszelfs regtsbepalingen: zij zijn echter brave menschen.

In tweeëntwintig dagreizen komt men op het eiland Kandi, welks bewoners vuuraanbidders zijn; hier wonen omtrent drieëntwintig duizend Joden. Deze menschen hebben in elken tempel priesters, die zeer bedreven zijn in alle soorten van wigchelarij: voor elken tempel is eene groote vlakte waar zij steeds een vuur brandende houden, hetwelk zij hunne Godheid noemen, en waarin zij hunne kinderen en lijken werpen. Sommige aanzienlijken onder hen nemen de gelofte op zich, om zich levend te verbranden, en wanneer zij deze hunne gelofte aan hunne huisgenooten en verdere betrekkingen bekend maken, roepen deze hun toe: gij; zult zalig worden, en het zal u welgaan. (2) Wanneer nu de dag van hunne gelofte gekomen is, bereiden zij een groot feestmaal; indien hij rijk is, rijdt hij te paard, en indien hij arm is, gaat hij te voet naar het dal, en werpt zich dan in het vuur, onder het luid gejuich van zijne betrekkingen, die zingen en dansen tot dat hij geheel verbrand is. Na verloop van drie dagen komen twee der aanzienlijkste priesters in zijn huis bij zijne zonen, en gelasten hen

---

(1) Psalm XLIX. 14.

(2) Psalm CXXVIII. 2.

het huis schoon te maken, want dat dezen dag hun vader komen zal, om te zeggen hetgeen zij doen moeten. Dan nemen zij getuigen uit de stad, en de duivel verschijnt in de gedaante van den overledene: zijne vrouw en zijne kinderen vragen hem hoe het gaat in de andere wereld, waarop hij antwoordt: »ik ben bij mijne makkers gekomen, doch »zij willen mij niet ontvangen, voor ik aan mijne »verplichtingen jegens mijne betrekkingen en burens »voldaan heb.» Vervolgens maakt hij zijn uiterste wil, verdeelt zijne goederen onder zijne zonen en beveelt zijne schulden te betalen en zijne uitgezette gelden in te vorderen. De getuigen schrijven dezen uitersten wil op . . . . . zijn weg te gaan, en men ziet nooit weer iets van hem. Door deze begoocheling, waaraan de priesters zich schuldig maken, versterkt, beweren zij dat geen volk op aarde hun gelijkt.

Van hier komt men in veertig dagen reizens in China, dat oostelijk ligt; sommigen zeggen dat de ster Orion in de zee, welke de zee van Nikpha genoemd wordt, heerscht, en dat er somtijds zulk een stormwind waait, dat geen zeeman op zijn schip gaan kan, en dat de wind het schip in de zee van Nikpha werpt, zoodat het zich van zijne plaats niet kan bewegen, en de menschen slechts zoo lang hun leven rekken als hun voorraad strekt. Reeds vele schepen zouden op deze wijze vergaan zijn, zoo men niet een middel ontdekt had om aan deze gevaarlijke plaats te ontsnappen. Zij nemen namelijk rundervellen, en wanneer de wind hen in de zee

van Nikpha werpt, gaan zij in dezelve met een mes in de hand, naaijen ze dan van binnen dicht en laten zich in zee vallen: een groote arend, Grifaz genaamd, meenende een dier te zien, neemt hen op, en brengt ze op het strand op een berg of in een dal, waarop zij zich dan haasten hem met hun mes te dooden; vervolgens kunnen zij naar eene bewoonde streck gaan. Velen zouden reeds op deze wijze gered zijn.

Van hier komt men in drie dagreizen over land te Cingale, doch te zee heeft men er vijftien dagen toe noodig; hier wonen omtrent duizend Joden.

Te zee komt men in zeven dagreizen te Kulon, waar geen Jood woont.

Zebid, waar slechts weinig Joden wonen, ligt twaalf dagreizen verder.

Midden Indie, in de schrift Aden, of Aden in Thelasar (1), is acht dagreizen van hier verwijderd. In dit land zijn hooge bergen, en er wonen vele Joden zonder eenige verdrukking, die steden en vestingen op de gebergten bezitten, van welke zij afdalen naar het land Maätum, dat Nubie genoemd wordt, en welks bewoners het Christelijk geloof belijden. Met dit volk zijn de Joden in oorlog; zij rooven en plundereu in hun land, en trekken naar hunne bergen terug, waarop hen niemand kan aanvallen. Vele Joden uit Aden komen in Perzie en Egypte.

---

(1) 2 Kon. XIX. 12.

De landstreek Asuan ligt twintig dagreizen verder: de weg derwaarts loopt door de woestijn Scheba, aan de oevers van de rivier Pischon, die van het land Kusch afstroomt. De inwoners van het land Kusch hebben een vorst, dien zij Sultan Elhabasch noemen: sommigen hunner gelijken in alle opzichten aan dieren. Zij eten gras dat aan de rivier Pischon groeit, en loopen naakt over de velden: zij hebben geen kennis zoo als andere menschen, want zij hebben omgang met hunne volle zusters, en met ieder die zij vinden. Wanneer de woners van Asuan op buit uitgaan in hun land, dan nemen zij brood, weite, rozijnen en vijgen mede om hen te lokken. Als zij er op aankomen, worden zij gevangen genomen, en naderhand in Egypte en alle omliggende landen als slaven verkocht; deze zijn de zwarte slaven, afstammelingen van Cham.

Twaalf dagreizen verder ligt Halua met omtrent drie honderd Joden. Van hier gaan de karavanen in vijftig dagreizen door de woestijn Tsahara, naar Zawila, dat in de schrift Havila genoemd wordt, en in het land Gana ligt. In voornoemde woestijn zijn groote hoopen zand, die door den wind worden verstrooid, en de karavanen begraven, zoodat allen onder het zand omkomen. Wanneer de karavanen niet door dien wind overvallen worden, brengen zij ijzer, koper, vruchten, brei en zout mede hier heen, en nemen daarvoor goud en andere kostbaarheden mede terug. Dit westelijk gelegen land wordt Kusch of Elhabasch genoemd.

Fajum, Pithom (1) in de schrift, ligt vijf dag-reizen verder met omtrent twintig Joden. Er worden nog gebouwen getoond, die door onze voorouders zijn opgehaald.

Mitsraim ligt vier dagen van hier. Deze groote stad is gelegen aan den Nyl, en telt omtrent twee duizend Joden. Hier zijn twee kerken, eene voor de Joden van Palestina (Syriërs), en de andere voor die van Babel (Perzen). Zij volgen verschillende verdeelingen van de Pentateuch in Paraschioth en in Sedarim. De Syriers lezen elke week een Parascha, zoo als het ook in Spanje de gewoonte is, en volbrengen zóó doende, de lezing in één jaar: doch de Babyloniers doen zoo niet, maar maken van iedere Parascha nog drie Sedarim, en volbrengen aldus de lezing in drie jaren. Doch zij zijn overeengekomen om gezamenlijk den feestdag van de vreugde der wet en dien van het geven der wet te vieren (2). Het hoofd aan de leerschool alhier, en van alle Joodsche gemeenten in Egypte, is R. Nethanël, Heer der Heeren, die de magt heeft om Rabbanim en Chazanim aan te stellen. Hij is een dienaar van den grooten vorst, die in een versterkt paleis Tsoän, in Mitsraim, de hoofdstad van al deze Arabieren, zijn verblijf houdt. Hier woont de Emir Elmu'menin 'Ali ben Abitaleb, wiens onder-

---

(1) Exod. I. 11.

(2) De eerste wordt gevierd op den laatsten dag van het Loofhutten-feest (Deut. XVI. 13—15), de tweede tegelijk met het Weeken-feest. (Ib. 9.)

danen oproerigen genoemd worden, omdat zij van den Emir Elmu'menin, die te Bagdad woont, afgevallen zijn: daardoor leven zij in eeuwige vijandschap. Tot zijn zetel koos hij te dien tijde Tsoän, omdat hem dit het meest geschikt toescheen. Hij verschijnt slechts twee malen 'sjaars, eens op hunnen grooten feestdag, en eens wanneer de Nyl buiten zijne oevers treedt.

Tsoän is met eene muur omgeven, doch Mitsraïm niet, omdat de rivier aan eene kant van de stad stroomt. Deze stad is zeer groot en heeft vele markten en bazars: er wonen vele rijke Joden. Deszelfs inwoners hebben nooit regen, sneeuw of vorst gezien, omdat het hier zeer heet is.

De rivier treedt eens in de maand Elul (1) buiten hare oevers, en bedekt het land in eene uitgestrektheid van vijftien dagreizen; het water blijft gedurende de maanden Elul en Tischri op het land staan, waardoor het gedrenkt en voor den landbouw geschikt gemaakt wordt. Voor een eiland is een marmeren pilaar met zeer veel wijsheid opgerigt, die twaalf el boven het water uitsteekt. Wanneer het water de pilaar bedekt, dan weet men dat het land op een afstand van vijftien dagreizen onder water staat: en zoo de pilaar slechts ten halve bedekt is, dan weet men dit van dien halven afstand. Elken dag meet een daartoe aangesteld persoon denzelfden, en roept uit in Tsoän en Mitsraïm: » Prijst

---

(1) Augustus.

» den Heer, want de rivier is reeds zoo ver gerezen.»

Dit meten en uitroepen geschiedt elken dag. Wanneer de rivier den geheelen pilaar bedekt heeft, dan heerscht er groote overvloed in geheel Egypte; het rijzen van de rivier gaat zeer langzaam, tot zij eene uitgestrektheid lands van vijftien dagreizen heeft onder water gezet.

Al wie landerijen bezit, huurt dan arbeiders om groote sloten te graven, waarin de visschen bij het rijzen van het water komen, en bij het dalen blijven liggen, en aldus gevangen worden. Deze visschen worden versch gegeten of door kooplieden opgekocht, overal heen verzonden: derzelve vet, dat zij in ruime mate bevatten, wordt door de aanzienlijken als olie, zoowel om zich te zalven als om in lampen te branden, gebruikt. Wanneer men dezelve eet en naderhand rivierwater drinkt, dan schaadt dit niemand; dit wordt zelfs in sommige gevallen als geneesmiddel angewend.

Als rede voor het rijzen van den Nyl wordt door de inwoners opgegeven, dat er in die tijden in het bovenland Elhabasch, dat is het land Havila, veel regen valt. Wanneer de rivier niet rijst, wordt er niet gezaaid, en Egypte lijdt alsdan aan hongersnood. Gewoonlijk zaaijen de Egyptenaren in de maand Marcheschwan (1), nadat de rivier weder binnen hare oevers gekomen is: zij oogsten dan in de maand Adar (2) de gerst, in Nisan (3) de weite.

---

(1) November.

(2) Maart.

(3) April.

In de laatstgenoemde maand zijn bij hen ook nog de volgende vruchten rijp: zure pruinen, noten, komkommers, meloenen, St. Jansbrood, boonen, spelt, sissererwten, en de volgende groenten: porselein, aspergie, druiven, latuw, cichorei, koriander, kool en wijn. In het geheele land is dan een overvloed van goede voortbrengselen: dewijl tuinen en luthoven deels door bronnen, deels door de rivier zelve bevochtigd worden.

De rivier verdeelt zich bij Mitsraim in vier deelen: de eerste tak gaat tot aan Damiate, dit is Kaphtor (1) en stort zich daar in zee: een ander gaat tot Raschid, hetwelk dicht bij Alexandrie ligt, en stroomt daar in zee: de derde loopt naar Aschmun, eene groote stad aan de grenzen van Egypte. Aan beide oevers van deze vier takken liggen zeer vele steden, dorpen en gehuchten, welke bloeijen door eene menigte vreemdelingen, die derwaarts komen te water en te land; geen land is indedaad zoo bevolkt, zoo groot en zoo vruchtbaar als Egypte.

Er is een afstand van twee parasangen tusschen Nieuw- en Oud-Mitsraim: deze laatste stad is verwoest, en men kan er slechts de overblijfselen van muren en gebouwen zien. Men vindt hier nog vele voorraadschuren van Joseph, en ook zuilen door toovenarij opgerigt, zoo als men ze nergens op aarde ziet, gebouwd uit steenen en cement, en zeer sterk. Buiten de stad staat de kerk van onzen leer-

---

(1) Jerem. XLVII. 4.

aar Mosche, uit oude tijden overgebleven: daarbij woont een grijsaard, die bestuurder en bediende van dezelve is. Deze man, die zeer gelcerd is, wordt Scheik Abu Natsar genoemd. De bouwvallen van Mitsraim strekken zich drie mijlen ver uit.

Het land Goschen (1) ligt acht parasangen verder: in hetzelfde is eene groote stad, Belbisch genaamd, waarin omtrent drie duizend Joden wonen.

Eene halve dagreis verder ligt 'Iskeil Ain Elschems, oudtijds Raämses (2). Deze stad is verwoest, doch er staan nog gebouwen door onze voorouders opgerigt, en torens uit tigchelsteen gebouwd.

Elbudig ligt eene dagreis verder, en heeft insgelijks omtrent twee honderd Joodsche inwoners.

Zefet ligt weder eene dagreis verder, en heeft omtrent twee honderd Joodsche inwoners.

Damira is van hier vier parasangen verwijderd; in deze stad wonen omtrent zeven honderd Joden.

Vijf dagreizen verder ligt Mahale, welke stad omtrent vijf honderd Joden telt.

Vervolgens komt men te Alexandrie in twee dagreizen; deze stad, door Alexander den Macedoniër gebouwd en naar zijnen naam genoemd, is zeer schoon en met vestingwerken voorzien. Buiten de stad was de school van Aristoteles, den Leermeester van Alexander, welk gebouw nu nog zeer groot en schoon is; de verschillende vertrekken worden

---

(1) Gen. XLV. 10.

(2) Exod. I. 11.

door marmeren pilaren van elkander gescheiden. In de stad zelve zijn omtrent twintig leerscholen, waar jonge lieden uit alle oorden samenstroomen om er de wij-begeerte van Aristoteles te leeren.

De stad is op bogen gebouwd en hol van onderen; hare straten zijn regt, en sommigen zoo lang dat men ze niet afzien kan, voornamelijk die, welke van de poort van Raschid tot de zeepoort, zich een mijl in lengte, uitstrekken.

De haven van Alexandrie wordt gedeeltelijk gevormd door eene landtong, welke daar door kunst is aangelegd, een mijl ver in zee. Hiertoe bouwde Alexander een groote toren, die vuurbaak, Minar Alexandrija genoemd wordt; en op deszelfs top liet hij een glazen spiegel plaatsen. Hierdoor kon men de schepen zien naderen, die met vijandelijke oogmerken uit Griekenland en uit het westen kwamen, en zich voor dezelve hoeden. Eens, langen tijd na den dood van Alexander, kwam een schip uit Griekenland, bestuurd door een zeer kundigen Griekschen schipper, met name Theodorus. De Grieken waren in dien tijd aan de Egyptenaren onderworpen, zoodat deze schipper groote geschenken, bestaande uit zilver, goud en zijden kleederen, aan den koning van Egypte bragt. Hij kwam bij den spiegel ten anker, zoo als alle kooplieden gewoon waren te doen, vervolgens noodigde hij dagelijks den wachter van den vuurtoren en zijne bedienden ten eten, waardoor zij zeer bevriend werden en dagelijks bij elkander kwamen. Toen zij nu weder eens bij hem

aten, gaf hij hem en al zijne bedienden, zoo veel wijn te drinken dat zij allen in slaap vielen: waarop de schipper den vuurtoren beklom, den spiegel brak en nog denzelfden nacht onder zeil ging. Van dien dag af kwamen de Christenen hier met groote en kleine schepen en ontnamen hun het groote eiland Creta, en zelfs Cyprus, welke beide eilanden tot op dezen dag in de magt der Grieken zijn; sedert dien tijd konden de Egyptenaren den Grieken geen genoegzamen wederstand bieden.

De vuurbaak dient nog heden aan alle zeelieden tot teeken, want daags kan men haar zes honderd mijlen ver zien, en 's nachts verspreidt zij een scherp licht, waardoor de zeelieden in staat gesteld zijn van het land af te houden.

De stad is druk bezocht door de kooplieden, die hier op de markt uit alle oorden zamenkomen. Christenen uit alle landen zijn hier te vinden, uit Valentia, Toskanen, Lombardie, Apulie, Amalphi, Sicilië, Rakuvie, Cordova, Spanje, Roussillon, Duitschland, Saxen, Denemarken, Engeland, Vlaanderen, Hamault, Normandie, Frankrijk, Poitou, Anjou, Bourgondie, Mediana, Provence, Genua, Pisa, Gascogne, Arragon en Navarre: uit het westen vindt men hier Mohammedanen uit Andalusie, Algarve, Afrika en Arabie, zoo ook uit Indie, Havela, Abyssinia, Nubie, Jemen, Mesopotamie, Syrie, behalve Grieken en Turken. Uit Indie worden hier alle sooren, van specerijen aangebragt, die de Christenen koopen. Die stad is zeer levendig door

den handel, hoewel iedere natie haren fonteccho bijzonder heeft.

Op het strand is een marmeren grafzerk, waarop allerlei vogels en dieren afgebeeld zijn met zeer oude karakters, welke niemand ontcijferen kan: men beweert dat daar het graf is van een koning, die voor den zondvloed regeerde. Het graf is vijftien span lang en zes breed. In Alexandrie wonen omtrent drie duizend Joden.

Damiat, in de schrift Kaphtor ligt twee dagreizen verder en heeft omtrent twee duizend Joden.

Eene halve dagreis verder ligt Sunbat, welks inwoners vlas verbouwen en fina linnen weven, hetwelk zij overal heen zenden.

Aila, oudtijds Elim (1), ligt vier dagreizen verder, en behoort aan de rondzwerfende Arabieren.

Op een afstand van twee dagreizen ligt Rephidim, hetwelk door Arabieren bewoond wordt: hier houden zich geen Joden op.

De berg Sinai, ook Tur Sinai genoemd, staat eene dagreis verder: op den top van dien berg is een klooster voor de Syrische monikken, en aan deszelfs voet ligt een groot dorp, welk inwoners chaldeeuwsch spreken en onder de heerschappij der Egyptenaren staan. De berg is klein en vijf dagreizen van Egypte verwijderd. De Schelfzee is slechts eene dagreis verder en een arm van de Indische zee.

---

(1) Exod. XVI. 1.

Van hier keerde ik terug naar Damiate, en ging over zee in eenen dag naar Tennis in de schrift Chanes (1), waar omtrent veertig Joden wonen: dit is een eiland en de grens van Egypte. In twintig dagen kwam ik van hier te Messina, dat op het strand van het eiland Sicilie ligt, aan de straat, Lunir genaamd, die Calabrië van Sicilie scheidt. Deze stad heeft omtrent twee honderd Joodsche inwoners en ligt in eene vruchtbare landstreek, waarin veel tuinen en lusthoven zijn. Hier verzamelen zich de pelgrims, die naar Jeruschalaim gaan; want er is hier de beste gelegenheid tot den overtocht.

Twee dagreizen verder ligt de stad Palermo. Deze stad is zeer groot, twee mijlen lang en twee mijlen breed; in dezelve is het paleis van koning Willem: zij heeft omtrent vijftien honderd Joodsche inwoners en zeer vele Christenen en Arabieren. De landstreek is goed voorzien van bronnen en beeken, en versierd met tuinen en lusthoven; er groeit ook weite en gerst; het is de beste stad van het geheele eiland. Zij is ook de zetel van den onderkoning wiens paleis Elhatsina genoemd wordt; binnen de muren van dit gebouw zijn alle soorten van vruchtdragende boomen, en in het midden is eene groote beek, door eene muur omgeven, en bij dezelve een vijver waarin vele visschen van verschillende soort zijn. De schepen van den koning zijn met goud en

---

(1) Jescha'. XXX. 4.

zilver versierd, en dienen om hem en zijne vrouwen vermaak te verschaffen.

Hier is nog een groot paleis, welks muren met schilderstukken versierd en met goud en zilver ingelegd zijn: in den marmeren vloer zijn allerlei teekeningen afgebeeld; op het geheele eiland vindt men zulk een gebouw niet meer.

Het eiland begint met Messina waar de reizigers naar alle oorden zamenkomen, en strekt zich zes dagreizen in den omtrek uit langs Catanie, Syracuse, Masara, Pantaleone en Trapini: bij deze laatste stad vindt men den steen Koral, in het Arabisch Almurgan genoemd.

Van hier steekt men de zee over in drie dagen naar het gebied van Rome, en komt in vijf dagen over land te Lucca, van waar men den berg Maurienne en de passen van Italie overtrekkende, in twaalf dagen, de stad Bardin bereikt.

Hier zijn de grenzen van Duitschland, in welk land veel bergen en heuvels zijn. De Joodsche gemeenten in Duitschland wonen alle in de steden, die aan de oevers van den Rijn liggen: van Keulen waar dit begint, tot aan Kassanbnrg, de andere grens van Duitschland, in eene uitgestrektheid van vijftien dagreizen. Duitschland wordt door de Joden Aschkenaz genoemd. In de volgende steden van Duitschland, alle aan den Moezel liggende, zijn Joodsche gemeenten; in Koblenz, Andersbach, Kaub, Kartania, Bingen, Worms, en Mistran.

De Joden zijn indedaad verspreid over alle lan-

den en al wie verhinderd dat zij verzameld worden zal nooit eenig goed teeken zien noch leven met Israël: en ten tijde dat God onze ballingschap zal doen eindigen en den hoorn van zijnen gezalfde zal verheffen, zal iedereen zeggen: ik wil de Joden geleiden en hen verzamelen.

Deze steden, waarin vele geleerden wonen, zijn onderling zeer bevriend en goed gezind jegens hen die nabij en veraf wonen; wanneer een vreemdeling tot hen komt, zijn zij met hem verheugd, en ontvangen hem gastvrij. Zij leven in geloof en hoop, en zeggen: geloof en hoopt broeders! want Gods hulp zal plotseling komen, als een oogopslag, en indien wij niet tot nu toe aan de verlossing getwijfeld hadden, dan waren wij reeds weder verzameld geweest; doch dit is onmogelijk voor dat de zangtijd gekomen is en het geluid van de tortel gehoord wordt (1), dan zullen de verkondigers komen en wij zullen gezamentlijk uitroepen: de naam des Heeren is verheven (2). Zij zenden elkander brieven met de vermaning vast te houden aan de leer van Mosche. Zij die treuren om Tsion en Jeruschalaim zijn in zwarte kleederen gehuld, en bidden God steeds om genade voor hunne broeders.

Behalve de steden welke wij boven gezegd hebben, dat in Duitschland liggen, moeten wij nog de volgende noemen: Astransburg, Duidisburg, Man-

---

(1) Hoogel. II. 12.

(2) Psalm XXXV. 27.

tern, Pisingos, Bamberg, Tsor en Regensburg, aan de uiterste grens van het rijk. Ook in deze steden wonen vele Joden, die geleerd en rijk zijn.

Van hier en verder is het land Bohemen, ook Praag genoemd. Hier begint Slavonie; welk land, door de Joden die daar wonen, het land Kanaän genoemd wordt, omdat de bewoners van dit land hunne zonen en dochters aan alle volken verkoopen; dit doen ook de bewoners van Rusland. Dit rijk is zeer groot en strekt zich uit van de poorten van Praag tot aan die van Kiev, eene groote stad aan de uiterste grens van het rijk. Men vindt in dit land vele bergen en wouden en ook de dieren, die men Vaiverges noemt, en die het sabelbont opleveren. In den winter kan niemand zijn huis verlaten wegens de strenge koudc: tot zoover strekt zich het Russische rijk uit.

Frankrijk, door de Joden Tsarphat genoemd, strekt zich uit van de stad Alsodo tot aan Parijs. Deze groote stad is de hoofdstad van het rijk en heeft zes dagreizen in den omtrek: zij wordt bestuurd door koning Louis en ligt aan de rivier de Seine. Hier wonen geleerden, zoo als men ze nergens op aarde vindt: zij besteden al hun tijd aan de studie der leere en zijn zeer gastvrij jegens reizigers en gul jegens al hunne Joodsche broeders.

Dat God in zijne genade zich over ons en over hen ontferme en in allen vervulle de woorden der

schrift: dan zal de Eeuwige, uw God, uwe ballingen doen terugkeeren en zich uwer erbarmen; hij zal u doen terugkeeren en u verzamelen uit alle volken waaronder u de Eeuwige, uw God, verstrooid heeft (1).

Amen, Amen, Amen!

---

(1) Deuteron. XXX. 3.

EINDE.

AANTEEKENINGEN.

Pag. 1. Deze inleiding, hoewel niet door den reiziger zelf opgesteld, en eerst op het einde der 12^e eeuw bij het werk gevoegd, is de eenige bron voor het leven van Benjamin, en is als zoodanig door alle uitgevers van deze reis gebezigd.

Pag. 1. reg. 7. Er worden slechts twee mannen, R. Abraham pag. 30 en R. Mosche pag. 68, als autoriteiten aangehaald, wier namen verder niet bekend zijn.

Pag. 2. reg. 4. Baratier vertaalt: *ville ancienne qui a été bâtie par les Anakins et les Grecs.* Deze vertaling strijdt met den geest van Benjamin's verhaal, dewijl hij den toestand der steden, welke hij bezocht, beschrijft, niet hare geschiedenis behandelt. Zijne aanmerking tegen onzen reiziger, op zijne vertaling steunende, valt dus van zelve.

Pag. 3. reg. 4. Har Ga'äs is eene hebreeuwische vertaling van Montpellier. Baratier zegt dat dezelve door Benjamin verdicht is; hij wist zeker niet dat die stad onder dien naam voor en na Benjamin bekend was.

Pag. 3. reg. 5. Eene parasange is vier duizend passen in de Joodsche litteratuur. Cf. Berachoth. fol. 61. a. 'Aruch in voce.

Pag. 3. reg. 28. Door de uitgevers van l'Empereur tot en met Gerrans, is hier eene groote fout begaan; het Rabbijnsche woord **רַגַל**, hetwelk schoonbroeder beteekent, wordt door hen als een eigennaam opgevat.

Pag. 4. reg. 1. Gerrans houdt R. Schelomo Hakko-hen voor den bekenden Raschi, en op dien grond beschuldigt hij onzen reiziger tegen de chronologie gezondigd te hebben. Doch Gerrans had moeten bedenken, ten eerste, dat Raschi den naam van Kohen niet droeg, want dezen naam dragen alleen zij, die voor afstammelingen van Aharon gehouden worden, en Raschi behoorde niet tot deze; ten tweede leefde Raschi niet te Lunel maar te Luistre. Alles wat Gerrans hier zegt heeft hij van l'Empereur overgenomen, de beschuldiging heeft hij er zelf bijgevoegd.

Pag. 4. reg. 1. Baratier heeft de verschillende be-teekenissen van het woord Chazan goed ontwikkeld: doch die van voorzanger is hier slechts toepasselijk.

Pag. 4. reg. 10. Baratier merkt terecht aan dat het niet denkbaar is, dat in eene stad met slechts veertig Jood-sche inwoners eene groote leerschool zoude bestaan hebben. Misschien stond in een handschrift **מ' ארבע** en is dit in **ארבעים** veranderd.

Pag. 5. reg. 1. Provence bevatte ten tijde van onzen reiziger Auvergne en Languedoc.

Pag. 5. reg. 3. Dit is Raimond V. Graaf van St. Giles en prins van Toulouse (1148—1194). Baratier heeft hier ongelukkig de **ר** voor een **ד** aangezien: hij leest dus Damon, en verklaart dit als eene verbastering van het latijnsche dominus.

Pag. 6. reg. 15. Ten tijde van Baratier leefden te Rome acht duizend Joden.

Pag. 6. reg. 17. Dit is Alexander III, geboren te Sienna, die in 1159 Adriaan IV opvolgde. Deze Paus werd door keizer Frederik Barbarossa genoodzaakt Rome te verlaten (1161), werwaarts hij echter na een vierjarig verblijf te Sens in Frankrijk terugkeerde (1165). Twee jaren later werd hij gedwongen naar Benevento de wijk te nemen (1167), en kwam niet voor 1177 te Rome terug. Hieruit volgt dat onze reiziger Rome moet bezocht hebben in de jaren tusschen 1159 en 1167. Op welken grond Dr. Jost Gesch. der Israëli. VI. pag. 376 beweert dat Benjamin den naam van den Paus, die echter in alle uitgaven duidelijk gelezen wordt, niet noemt, is onbegrijpelijk.

Pag. 6. reg. 24. Dit is het eerste woordenboek op den Thalmud vervaardigd op het einde van de elfde eeuw. Emanuel Mussaphia, een Spaansch geneesheer, gaf in het begin der zeventiende eeuw een bijvoegsel: en in 1819 is het te Praag, vermeerderd met eene duitische vertaling der woorden, uitgeg. door M. J. Landau.

Pag. 7. Over hetgeen Benjamin verhaalt betreffende de oudheden te Rome, zie men Gibbon, Decline and fall. chap. LXXI, dan zal men gemakkelijk begrijpen hoe onze reiziger zulke dingen kon vertellen.

Pag. 8. reg. 12. Dit zijn de tien leeraars der Mischna, die in de tijden van Vespasianus tot Hadrianus op eene smartelijke wijze omkwamen. De legende heeft hier veel bijgevoegd, zoodat zij later als martelaars werden voorgesteld.

Pag. 8. reg. 23. Over koning Capys en de stad Capua zie men Titus Livius, boek 4. hoofdst. 37.

Pag. 9. reg. 2. Hetgeen Benjamin van Soretto ver-

haalt, komt overeen met Joseph Gorionides, boek 1. hoofdstuk 3. Doch men houde tevens in het oog hetgeen op pag. 7 aangeteekend is.

Pag. 9. reg. 20. Men zie T. Livius boek 8. hoofdst. 22.

» » » 26. Gibbon, Decl. and fall. chap. LVI, spreekt over deze school.

Pag. 10. reg. 21. Waarom vonden Baratier en zijne aanhangers het niet belagchelijk dat l'Empereur hier vertaalt het boonenland (terra, quae fabis abundat)? De poging van onzen reiziger om de steden en landen, welke hij bezocht, met die welke in de schrift genoemd worden, te vergelijken, is hier zeker slecht uitgevallen, dewijl men oudtijds onder Pul eene landstreek in Afrika verstond, doch daarom moet hij niet berispt worden, want het was een gebrek van zijnen tijd.

Pag. 11. reg. 3. Darschan is hij, die de schrift en de legenden op dezelve betrekking hebbende, uitlegt. Zie Zunz Gottesd. Votr. der Jud.

Pag. 11. reg. 21. Corfu heette ten tijde van Benjamin. Κορυφώ; daardoor wordt de spelling van het handschrift אוקרופוס duidelijk.

Pag. 11. reg. 24. Moet men voor Lavta *Arta* lezen?

» 12. » 2. Deze stad bestond reeds voor Antipater: misschien is zij door hem vergroot. Zie Joseph Gorionides boek 2. hoofdst. 32.

Pag. 12. reg. 12. Crissa ligt aan den zuidelijken voet van den Parnassus.

Pag. 12. reg. 24. Mischna is eene uitlegging van Joodse instellingen: de Thalmud bevat redeneringen over die instellingen. Deze beide werken werden reeds ten tijde der Makkabeën begonnen, en eerst in de zesde eeuw na Christus voltooid.

Pag. 12. reg. 39. ארנירפו, deze spelling pleit voor

het gevoelen van Gibbon (Decl. and fall. chap. LX), die den nieuwen naam Negropont afleidt van den ouden Euripus, Euripo, Negripo, Negripont.

Pag. 13. reg. 10. Deze stad is onbekend, Asher leest Zeitun Potamo, en vertaalt Zeitun aan de rivier.

Pag. 13. reg. 12. Baratier bespot onzen reiziger omdat hij hier het begin van Walachie stelt, en bovendien de Walachiërs tot stamverwanten der Joden maakt. Over het eerste zie men één berigt, Allgemeine Zeitung, 16 Julij 1839, betreffende Wlachiërs, die hunne tenten binnen de grenzen van het rijk van koning Otto hadden opgeslagen; en tegen het tweede kan men zeggen dat Benjamin slechts zegt dat ze *sommigen* voor Joden houden; hij geeft zijne meening noch voor noch tegen te kennen. Hiermede vervallen ook de pogingen van Dr. Jost, Gesch. der Isr. VI. pag. 376, om onzen reiziger in een belagchelijk daglicht te stellen.

Pag. 14. reg. 1. Parnas vertaalt Baratier door gouverneur de la synagogue; hoewel dit de beteekenis der woorden is, komt het echter niet te pas, want het is hier een familienaam.

Pag. 14. reg. 7. Baratier is hier weer ongelukkig in zijne aanteekening. Hij spreekt van Seleuci in die streken als iets wat belagchelijk is. Hij dacht niet aan het oude Thessalonica, thans Salonice.

Pag. 14. reg. 27. Emmanuël Commenus begon zijne regering in 1145 en stierf 1180. Men zie over zijn persoon Gibbon, chap. XLII.

Pag. 14. reg. 22. Men zie over deze vorstelijke dienaars Gibbon, Chap. LII.

Pag. 15. reg. 1—4. *Praepositus magnus* was de gouverneur der stad en opperbevelhebber der troepen in dezelve; *megadomesticus* opperbevelhebber van het

leger; *megadukus* bevelhebber der vloot; *oconomos magnus* een geestelijk ambtenaar van hoogen rang. Over deze woorden zie men Ducange, Glossar. ad script. med. et inf. Graec.

Pag. 15. reg. 5. De omtrek van Konstantinopel ten tijde van onzen reiziger wordt verschillend opgegeven, Gibbon chap. XVII; Baratier's aanmerking vervalt dus ook hier.

Pag. 15. reg. 10. Patzinakin, eene landstreek in Hongarije, wordt bewoond door een Scytischen of Slavonischen volksstam, die vroeger een zwervend leven leidende, na den nederlaag in 1122, een landbouwend volk werd.

Pag. 16. reg. 6. Wie eigenlijk de stichter van dit gebouw is, zegt Ducange, wordt door de Byzantijnsche geschiedschrijvers niet vermeld; Emanuel Commenus heeft dit paleis zeker hersteld en versierd, en in zoodanigen toestand gebragt als het door de kruisvaarders gezien werd. Hierdoor wordt Baratier dus ook weerlegd.

Pag. 16. reg. 14. Zulke steenen vindt men in de legenden van verschillende volken, zoo als Baratier in zijne aantekening op deze plaats aanwijst. Men vergelijkte daarenboven Weil, Bibl. Leg. der Muselmänner, p. 93.

Pag. 16. reg. 21. Men zie hierover Gibbon, chap. LII, die deze plaats zelve daar aanhaalt.

Pag. 18. reg. 1. Leerlooijers; de tekst heeft ברסנין eene verlengde vorm van het Thalmudische woord ברסי hetwelk volkomen overeenstemt met het grieksche *βυρσιν*.

Pag. 18. reg. 12. Door גדול voor מגדל te lezen, maakt men de verklaringen van l'Empereur en Baratier overbodig. De eerste verklaart het door *toren*, maar wat heeft een rabbijn met een toren gemeen, en daarenboven beteekent *μεγας* in het Grieksch nooit toren; de tweede die deze beide aanmerkingen reeds maakte,

verklaart het door er een deelwoord van den vorm Puäl van te maken, die echter in de beteekenis van *geëerd worden* nooit voorkomt.

Pag. 19. reg. 2. Baratier houdt deze sekte voor Karaiten: doch in het vijfde bewijs heeft hij zich zelf tegengesproken, dewijl de Karaiten nog naauwgezetter dan de Rabbaniten den sabbat vieren. (De vier andere bewijzen welke hij aanvoert, behoeven niet weerlegd te worden.) Zonder eenigen twijfel wordt hier die sekte bedoeld tegen welke Ibn 'Esra zijne brieven over de viering van den sabbat schreef.

Pag. 19. reg. 8. De geleerde aantekening van Baratier berust op eene vergissing; hij zag weder een γ voor een η aan. Vervolgens wenscht hij die plaats dus te vertalen: *c'est là que commence le royaume du Taurus, la principale des montagnes et (supplééz, le royaume) du roi d'Arménie.* Doch dit zal men niet gemakkelijk uit het Hebreeuwsch halen. De koning Toros was zeer gezien bij den Griekschen Keizer Manuel, die hem met den titel van Pansebastos (zie Gibbon ch. LII) vereerde, hij stierf in het jaar 1167, na eene regering van 24 jaren.

Pag. 19. reg. 11. Baratier leest Lycia: anderen lezen Dubia, hetwelk beerenland beteekent, naar de twee rivieren, de groote en kleine beer (of wolf) in Syrie.

Pag. 19. reg. 15. Onze reiziger begaat hier eene groote fout, door Malmistras voor het oude Tharschisch (zeker eene stad in Spanje) te houden. Dit is Baratier ontsnapt!

Pag. 19. reg. 20. De rivier Pir is de oude Orontes.

» 20. » 1. Het oude Laodicea is door Seleucus Nicator gesticht, en dus genoemd ter eere zijner moeder.

Pag. 20. reg. 8. Dit is eene volkstam, die zich in de elfde eeuw in Perzie vormde.

Pag. 21. reg. 2. Het geslacht der Embriaci was eene der oudste en meest geachte te Genua. De uitgevers met Arius Montanus aan het hoofd, hebben zich goed gekweten vnn de taak die zij zich voorstelden, om namelijk onzen reiziger te bespotten. Men zie hunne vertalingen en oordeele.

Pag. 21. reg. 5. Niemand heeft het woord שריונה verklaard, zoude het overeenkomen met het Latijnsche quadriga?

Pag. 21. reg. 21. Baratier heeft eene groote aantekening op deze plaats gemaakt. Men zie Sylvestre de Sacy, Religion des Druses, Paris 1838 2 voll.

Pag. 22. reg. 25. Een zeer zeldzaam verschijnsel, Joodsche reeders. Asher. Een Nederlander, die de geschiedenis der stad Amsterdam kent, zal dit niet bevreemden.

Pag. 23. reg. 7. Ook onder den naam van Ptolemais bekend.

Pag. 23. reg. 23. Niettegenstaande alle pogingen der uitgevers schijnt het mij toe, dat het hun nog niet gelukt is den waren zin dezer woorden te ontdekken.

Pag. 23. reg. 26. Deze stad werd door koning Herodes gebouwd, en ter eere van Augustus dusgenoemd.

Pag. 24. reg. 9. Den naam van Sebastia gaf Herodes aan de stad Schomron, ter eere van Augustus.

Pag. 25. reg. 10. De slechte uitspraak dezer drie letters bij de Samaritanen is bekend; de uitlegging die er onze reiziger bijvoegt, is zeer kabbalistisch; Rapport meent dat deze plaats door een afschrijver er is ingeschoven. Baratier vond hier gelegenheid eene groote aantekening te maken vol hartelijke vermaningen.

Pag. 26. reg. 3. Volgens eene andere lezing Gib-David.
 » » » 10. De slagting door de kruisvaarders onder de Joden aangerigt, is de oorzaak van hun gering getal in Jerusalem.

Pag. 26. reg. 19. Benjamin bedoeld hiermede zeker de hospitaal-ridders.

Pag. 27. reg. 21. Ik heb hier niet vertaald de woorden: *en hier is de woestijn der volken*. Deze woorden zijn hier in den tekst geslopen, en zoo als Baratier teregt aanmerkt, geven geen zin.

Pag. 28. reg. 21. Baratier voert twaalf bewijzen aan om dit verhaal voor een sprookje te doen houden. Niemand, geloof ik, zal ze behoeven om dit onder de legenden te tellen, zoo als er zoo vele in het oosten, voornamelijk betreffende heilige plaatsen, in omloop zijn.

Pag. 32. reg. 10. Over deze rotsen zie men 1 Schem. XIV. 4 en volgg.

Pag. 32. reg. 22. Dit is Jabne; hare school ontstond omtrent veertig jaar voor Christus.

Pag. 33. reg. 20. Hier was, volgens Flavius Josephus, een der vijf hooge gerechtshoven, zoo ook eene hoogeschool.

Pag. 33. reg. 25. De naam dezer stad heeft dezelfde afleiding als de Grieksche stad Delphi.

Pag. 34. reg. 6. Deze warme baden waren reeds oudtijds bekend. Zie Megilla fol. 6. a.

Pag. 34. reg. 19. Zij leefden een weinig voor de geboorte van Christus, en stichtten ieder eene school.

Pag. 35. reg. 14. Onze reiziger slaagt hier weder ongelukkig in het vergelijken van oude met nieuwe aardrijkskunde: de uitdrukking *achterzee* is ontleend aan Deuter. XI. 24, en beteekent daar de Middellandsche zee.

Pag. 35. reg. 14. De beschrijving welke onze reiziger

van Damascus geeft, komt volmaakt overeen met hetgeen zoo wel zijne tijdgenooten als latere reizigers vermelden. De stad was in zijn tijd veroverd door Nur Eldin Chothbeddin. Zelfs Baratier onthoudt zich hier van aanmerkingen, ten einde des te beter de fabel van den reus Abkamaz te kunnen weerleggen.

Pag. 36. reg. 21. Dit zijn ijdele titels, die te Damascus niets beteekenden: zij waren in zwang op de Akademieën der Joden in Palestina.

Pag. 36. reg. 27. Petachja (een later Joodsch reiziger) vond er ook Karaiten, doch het getal Joden in het geheel schat hij op tien duizend.

Pag. 38. reg. 16. Deze stad kon geen later reiziger vinden.

Pag. 38. reg. 17. Haleb (Aleppo) zegt onze reiziger, heeft bron noch rivier: Edrisi verzekerd het tegendeel, hetgeen ook door latere reizigers bevestigd wordt. Baratier heeft dus met regt deze plaats aangevallen.

Pag. 39. reg. 16. Arias Montanus, l'Empereur, Gerans, vertalen *zeer beroemd*. Baratier is het niet met hen eens; zie hier zijne aanteekening, die tevens voor een proef van den geest zijner aanteekeningen kan dienen: Je crois déjà qu'un lecteur qui n'aura pas étudié ces matières, s'imaginera que c'est ici quelque nouveau monstre de titre, enfanté par l'orgueil Judaïque. Constantin l'Empereur, tout savant qu'il était, l'a entendu ainsi (clairvoyant) contre l'usage des Juifs, qui le prennent constamment dans un autre sens qui fera tourner l'attente du lecteur en une bonne envie de rire, dès qu'il croira que cette nation aveugle, par une espèce d'euphémie pour ceux envers qui ils ont du respect, appelle clairvoyans les aveugles.

Pag. 40. reg. 24. Deze bijnaam luidt in het Arabisch

برهان الفلك en beteekent hem, die wonderlijke dingen, ongelukken voorspelt op gegronde redenen.

Pag. 41. reg. 18. Pumbeditha is beroemd door haar Akademie. Zoo ook Sura, dicht bij haar gelegen.

Pag. 42. reg. 8. Kalief beteekent vicarius, opvolger van den profeet. De titel van Emir Elmumenin ontstond eerst door de aanspraak van Magaira, zoon van Schaäb, die dus sprak: Omar is onze Emir (d. i. gebieders), wij zijn de geloovigen (Mumenin): ik stel voor dat hij genoemd worde Emir Elmumenin. De naam des Kalifs, die in de uitgaven van onze reis vermeld wordt, dient meer om de vraag wie de Kalief geweest zij, die regeerde ten tijde van onzen reiziger te Bagdad, moeilijker te maken, dan om dezelve te verligten. Waarschijnlijk is het de Kalief Mokstansched geweest, zoo als Lebrecht in zijne verhandeling over den staat van het Kalifaat te Bagdad tracht te bewijzen.

Pag. 43. reg. 14. Dit moet niet letterlijk zoo opgevat worden. De zaak is aldus: uit een der vensters of balkons van het paleis hangt een lap zwart fluweel, die de mouw van den Kalief genoemd wordt: ieder die daar voorbijgaat kust dien lap als een bewijs van eerbied.

Pag. 44. reg. 6. Dit is het feest in de maand Ramadhān.

» 44. » 12. Deze zwarte sluijer dient niet, zoo als onze reiziger zegt, om de nederigheid van den Kalief te kennen te geven; maar het is de kleur der Abbasi-den, zoo als het groen die der Fatimiten in Egypte was.

Pag. 45. reg. 28. Dār Elmorabbatan beteekent in het Arabisch het verblijf der gebouwen. (مردط)

Pag. 47. reg. 8. De titel van opperhoofd der ballingschap (Resch Gelutha) is buiten Palestina zoo veel als in Palestina de titel van vorst (Nasi).

Pag. 48. reg. 4. Baratier vermoedt dat hier Scythie moet gelezen worden.

Pag. 48. reg. 11. Deze inzegening geschiedt door zijne handen op hunne hoofden te leggen, en wordt Semika genoemd.

Pag. 49. reg. 3. Elkork is eene voorstad van Bagdad, door Elmohedi, zoon van Elmanzor den stichter van Bagdad, gebouwd.

Pag. 49. reg. 8. De arke wordt hier zeker die plaats genoemd waar de Pentateuch bewaard wordt.

Pag. 52. reg. 1. Baratier vergelijkt forum, φόρος, foire.

Pag. 52. reg. 4. Dit graf van Ezechiël werd gedurende vele eeuwen als eene heilige plaats beschouwd.

Pag. 53. reg. 8. Kufa was de zetel der Kaliefen voor de stichting van Bagdad. Van deze stad ontleent het Kufisch schrift zijnen naam.

Pag. 54. reg. 5. Baratier's dissertation V. handelt over dit volk. Volgens zijne gewoonte heeft hij hier op onzen reiziger toegepast de legenden welke hij bij andere schrijvers vond, en zoo stelt hij Benjamin in een bespottelijk daglicht.

Pag. 56. reg. 10. Naset heeft de tekst, Ritter las met regt Waseth.

Pag. 56. reg. 18. Dit graf wordt even als dat van Ezechiël zeer geëerd: zeer jonge reizigers maken nog melding van hetzelfde.

Pag. 56. reg. 26. Baratier berispt l'Empereur dat hij te genadig gehandeld heeft met onzen reiziger. Het komt hierop neder, dat Baratier de beteekenis van het woord Medina niet begrepen heeft, want hoewel het in sommige dialecten (b. v. Arabisch) alleen *stad* beteekent, komt het echter in andere (b. v. Hebreuwsch) in de beteekenis van *landstreek* voor.

Pag. 57. reg. 5. Hetgeen betrekking heeft op het graf van Daniël is eene oude legende in het Oosen.

Pag. 57 reg. 25. Sanjar, Scheich Ben Sheich of liever Ben Melikscheich werd in het jaar 1086 geboren in Syrië en stierf in den ouderdom van 72 jaren en 8 maanden. Hij veroverde Samarkanth (1140) en was een der magtigste vorsten van Azië in zijn tijd.

Pag. 58. reg. 30. Moleketh beteekent bij de Saracenen, afvallige: zij worden dus met regt als een volstam der Haschischin beschouwd. Ritter, Erdkunde VIII. pag. 577: For Rabbi Benjamin we claim the distinction of having been the first european who gave a full account of this remarkable sect. Ascher

Pag. 60. reg. 2. Het verhaal van David Elroï is zeker geschiedkundig waar, doch opgesmukt met allerlei verhalen.

Pag. 61. reg. 19. Dit beteekent den verklaarden naam: dit is de letters van het woord Jehova verklaard, door welke de Kabbalisten groote wonderen kunnen doen.

Pag. 62. reg. 23. De aanval van Baratier op deze plaats, als of zij zich zelve weersprak, bewijst zijne onkunde in de geschiedenis van dien tijd: dit toont Lebrecht aan pag. 360.

Pag. 63. reg. 4. Men meent dat in de nabijheid van deze stad het oude Ecbatana stond.

Pag. 64. reg. 21. Het land Kuth wordt genoemd 2 Koningen XVII: 24 en 30 als de woonplaats van een volk door de Koning van Assyrië in de woestijnen van Samaria overgebracht. Welk land hier er mede bedoeld wordt, is niet bekend.

Pag. 64. reg. 25. De neuzen der Tartaren, in het bijzonder die der Kalmukken en Mongolen zijn zoo plat, dat het schijnt dat zij geene neuzen hebben. Baratier.

Pag. 65. reg. 1. Volgens het oordeel der jongste geschiedschrijvers bevat dit verhaal veel geschiedkundige waarheid.

Pag. 68. reg. 15. In de negende eeuw was als handelsplaats Siraf, en Ormuz in de vijftiende eeuw als zoodanig bekend. In den tijd tusschen het verval van de eene en de opkomst van de andere plaats bloeide het eiland Kisch als stapelplaats van den handel tusschen Indië, en midden Azië en Afrika. De berigten van onze reiziger gelden zeker deszelfs hoogsten bloei. De aanmerkingen van Baratier berusten op eene lezing die niet te handhaven is.

Pag. 68. reg. 31. Katifa is eene stad aan de Perzische golf: hetgeen onze reiziger betreffende de paarlen verhaalt, werd in zijn tijd algemeen geloofd.

Pag. 69. reg. 9. Chulam is het tegenwoordige Chulam (Quilon) zoo als Ritter bewijst, niet Ceylon, zoo als Baratier wil. Alles wat onze reiziger over dit Indisch volk verhaalt komt volmaakt overeen met hetgeen men daaromtrent uit andere bronnen weet.

Pag. 71. reg. 8. Kandi is het eiland Ceylon, Arias Montanus, l'Empereur, Baratier zelfs Gerrans lazen Kanreg. (weder een 7 voor een 7)

Pag. 72. reg. 18. Het fabelachtige verhaal van de Chineesche zee was zeker eene legende in het Oosten, onze reiziger is de eerste Europeaan die van China melding maakt.

Pag. 73. reg. 13. Kulan is denkelijk een eiland in den mond van de Perzische golf.

Pag. 73. reg. 17. Dit is zeker Abyssinië.

» » » 22. Maätum is een onbekende naam.

Pag. 74. reg. 1. Asuan is de grensstad tusschen Egypte en Aethiopie, en gebouwd op de plaats van het oude Syene.

- Pag. 74. reg. 3. Pischon, dit is de Nijl.
 „ „ „ 18. Halua, is het tegenwoordige Zavila of Zuila.
- Pag. 75. reg. 5. Door Mitsraim verstaat onze reiziger Fostat. (Kahiro.)
- Pag. 76. reg. 4. Tsoän is een kasteel, tusschen de stad en den berg Mokattam gelegen. Benjamin's berigten moeten betrekking hebben op het jaar 1171, want in dat jaar stierf de laatste Kalief der Fatimiten.
- Pag. 78. reg. 10. Hier is een hiaat in den tekst, want onze reiziger zegt dat de Nijl zich in vier armen verdeelt, en noemt er slechts drie op.
- Pag. 79. regel 26. Baratier vindt hier eene grove fout, dewijl Aristoteles nooit te Alexandrië onderwees: doch dit werd evenwel algemeen in het Oosten geloofd. Hetzelfde geldt omtrent de geschiedenis van den spiegel op den vuurtoren en omtrent deszelfs vernietiging.
- Pag. 81. reg. 19. *Valentia*, dit is niet waarschijnlijk omdat dit land toen onder de magt der Spaansche Arabieren stond: *Rakuvia*, misschien Ragusia: *Cordova*, Sprengel stelt voor te lezen Coralita, dit is Sardinie: *Mediana* dit is Maine.
- Pag. 83. regel 1. Het woord פּוֹרְתָק. πανδοχείον be- teekent in den Thalmud *herberg*: hier is het de for- teccho, dit is de markt, waar vreemde volken het regt hebben hunne koopwaren uit te kramen.
- Pag. 82. reg. 3. Dit is zeker een dier Katakomben met hieroglyphenschrift, welke daar zoo velen te vinden zijn.
- Pag. 82. reg. 10. Onze reiziger heeft hier weder ge- dwaald in hetvergelijken van Damiate met Kaphtor.
- Pag. 83. reg. 21. Willem de tweede Koning van Si- cilië begon zijne regering in het jaar 1166 twaalf ja- ren oud: gedurende zijne minderjarigheid regeerde Ste-

phanus van Rotrou, Aartsbisschop van Palermo; op dezen doelt onze reiziger.

Pag. 84. reg. 17. Het graafschap Maurienne bevatte in die tijden Savoye.

Pag. 84. reg. 19. De namen der Duitsche steden zijn door de afschrijvers zeer bedorven, zoodat men velen niet meer kan kennen.

Pag. 86. regel 6. Kenaän werd gedoemd slaaf te zijn door Noach (Gen. IX: 25) en de Kenaäniten door de wet (Levit. XXV: 46), deze naam werd toegepast op Bohemen, omdat de slavernij daar zoo heerschend was.

910.4

B43

Benjamin

Reize...in de jaren 1160-1173.

